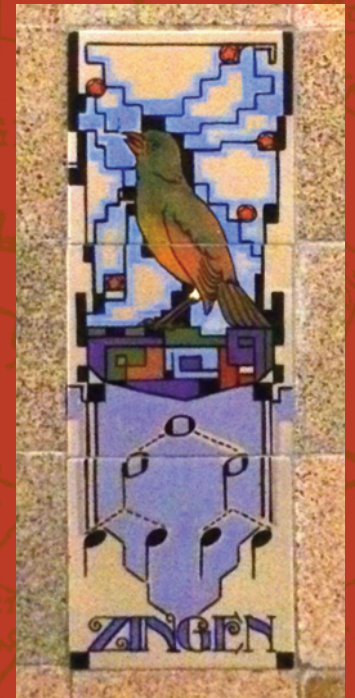

OVER Oegstgeest

Halfjaarlijks tijdschrift
28e jaargang nummer 1
Mei 2016
Losse nummers: € 4,50

EEN UITGAVE VAN DE VERENIGING OUD OEGSTGEEST

Art deco in de Julianaschool

De grote geluksdag van Corrie Reintjes: 5 mei 1945

DOOR JAN WILLEM IN 'T VELT

Op de hoek van de Juffermansstraat en de Emmalaan staat het huis Juffermansstraat 80. Daar werd op 5 mei 1945, Bevrijdingsdag, aangebeld. Op de stoep stond een viertal Canadese militairen. Deze soldaten en de bewoners van dat huis kenden elkaar toen niet. De mannen belden aan omdat een deel van de Oegstgeester bevolking – zoals het gezin Reintjes – op deze uitbundige feestdag graag gastvrij was voor hun welkome bevrijders. Hoe wisten de bezoekers dat ze ten huize van Reintjes konden rekenen op een hartelijk onthaal? Dat wisten ze doordat de Oegstgeestenaren die wilden meedoen aan dit spontane vreugde-initiatief, met verf een witte streep hadden aangebracht op de gevel van hun huis, naast de voordeur.

De spetterende pannenkoekenavond werd er alleen maar mooier van

Het gezin van architect Reintjes had drie grote meiden en ten minste één jongere zoon. Zij ontvingen het onverwachte, stoere bezoek voor een gezellig avondje, waarvan wij ons bij gebrek aan getuigenissen de sfeer alleen kun-

Juffermansstraat 80, sporen van de verfstreep van 5 mei 1945 op het derde rijtje bakstenen onder '80'.

nen voorstellen. Maar het was vast feestelijk. Meer dan dat; op Juffermansstraat 80 gebeurde op de avond van 5 mei 1945 iets moois. Want één van de zussen Reintjes, Cornelia Anna Hendrina ('Corrie'), is later getrouwd met één van de militairen, Robert Henry Richardson. Zij zijn gaan wonen in Canada.

Dit stukje plaatselijke geschiedenis werd me verteld door de huidige bewoner van Juffermansstraat 80, Suus Spijker. Hoewel Suus op de dag van de bevrijding nog niet was geboren, weet zij veel van Bevrijdingsdag. Want op de avond van 5 mei 1995 wilde zij met overbuurman Evert van Rijssel (Emmalaan 9), vijftig jaar na de bevrijding, iets

feestelijks doen. Het werd samen met straatgenoten pannenkoeken bakken, op nummer 80, bij Suus. Met veel buurtgenoten werd het, daar, net als vijftig jaar geleden, op deze 5 mei weer een gezellige boel. Tijdens dat avondje belde een wildvreemde, Engels sprekende oudere heer aan. Of hij, helemaal uit Canada een paar dagen op bezoek in Oegstgeest, even een kijkje mocht nemen in dit huis, waar hij op de kop af vijftig jaar geleden zijn vrouw voor het eerst had ontmoet? De spetterende pannenkoekenavond werd er alleen maar mooier van.

Op 5 mei pannenkoeken bakken bij Suus, dat gebeurt sinds die dag in 1995 ieder jaar, daar op Juffermansstraat 80. Maar hoe gastvrij Suus dus ook is, sindsdien ontvangt ze dan alleen buurtgenoten; Canadezen melden zich niet meer.

En van die witte verfstreep, naast de voordeur, zijn nog steeds sporen zichtbaar. Hoe vaak Suus ook heeft geboend, ze kreeg dat spul niet helemaal weg.

P.S.

Het voorgaande heb ik in hoofdzaak opgetekend uit de mondelinge herinnering van Suus Spijker, met haar instemming. Zij en ik hebben geprobeerd om leden van het gezin Reintjes en de betrokken Canadese militairen of hun familie op te sporen om dit verhaal aan te vullen; zonder resultaat. In onze plaatselijke geschiedenis heb ik na enig zoeken (zoals in *Oegstgeest in bange dagen*, 1940-1945, Riet van Dort en Bert Driessen, 1994) geen andere bron kunnen vinden voor het verhaal dat gastvrije Oegstgeestenaren op 5 mei 1945 als herkenningsteken voor bevrijders een witte streep op hun huis aanbrachten. Reacties van lezers op deze punten zijn welkom bij de redactie.

COLOFON

Redactie

Freek van Beetz
Jan Willem In 't Velt
redactie@oudoegstgeest.nl

Bijdragen

Sylvia Braat
Bert Driessen
Carla de Glopper-Zuiderland
René de Groot
Jan Hengstmengel
Onno Koerten
Freek Lugt
José Niekus
Jan Willem In 't Velt
Harry Visser
Margreet Wesseling
Marijke Wesseling

Vormgeving

Tra[design], Nenke van Wermeskerken

Druk

Drukkerij De Bink

Oplage: 900

VERENIGING OUD OEGSTGEEST

Bestuur

Voorzitter: Rianne Meester-Broertjes
Secretaris: Bernadette Fortuyn
Penningmeester: Jan Janssen
Lid: Janny Beekhuis
Lid: Michel van Gent
Lid: Chris Wolff

Secretariaat

Willem de Zwijgerlaan 27
2341 EG Oegstgeest
Telefoon 071 517 29 09
secretaris@oudoegstgeest.nl
www.oudoegstgeest.nl
Lidmaatschap VOO: € 17,50 per jaar
IBAN: NL52ABNA056.69.41.538

Ereleden

Mr. J.J.L. de Soeten (1994)
L. Driessen (1998)
Ir. P. Hellinga (2006)
M. Lugt-Rethans (2010)

Hoewel aan de samenstelling van deze uitgave de grootst mogelijke zorg is besteed, kunnen de uitgever, redactie en auteurs niet aansprakelijk worden gesteld voor eventuele fouten noch kunnen aan de inhoud rechten worden ontleend.

In deze uitgave opgenomen teksten en afbeeldingen, voor zover daarop geen auteursrecht rust, mogen worden gebruikt, mits met vermelding van de bron.

Inhoud

Het artikel over de voormalige Julianaschool (november 2015) krijgt in dit nummer een vervolg: de prachtige tegeltableaus en gebrandschilderde ramen in dat gebouw. De school verloor in de jaren 30 veel leerlingen door de oprichting van de Leidse Houtschool. Over onze beroemdste plaatsgenoot in dit nummer twee bijdragen: Boerhaave als verwoed verzamelaar van planten en bomen en het tweede deel over zijn 'wijdvermaarde tulp'. Verder herinneringen aan de meidagen van 1945, het korte maar enerverende leven van Ton Hafkamp, die in Oegstgeest zijn laatste rustplaats vond, een interview met Krijn van den Berg, de vele uitjes van Oegstgeester ouden van dagen en het verhaal van een bakkersfamilie. En vaste rubrieken, waaruit maar weer blijkt dat je over Oegstgeest niet uitgepraat raakt.

Professor Boerhaave en zijn boomgaard in Oegstgeest ▶ 4

Hoe een geleerde zaden en stekjes verzamelde.

De Leidse Houtschool in Leiden ▶ 8

Een initiatief van de Gereformeerde kerk van Oegstgeest.

Oegstgeestenaren aan het woord ▶ 10

Krijn van den Berg over bloemen, duiven en ASC.

Fotovragen van René ▶ 15

Opnieuw uitdagende beeldvragen over de geschiedenis van Oegstgeest.

Het is hier zo stil en vredig ▶ 16

Hoe Ton Hafkamp, na een enerverend leven, in Oegstgeest werd begraven.

Een Oegstgeester manuscript uit 1562 ▶ 18

Freek Lugt vond een Oegstgeester koorboek uit 1562.

Uit het archief gelicht ▶ 19

Een opmerkelijke blikvanger verdween uit beeld.

Rondritten Oegstgeester bejaarden 1928-1984 ▶ 20

De oudjes van Oegstgeest kregen jaarlijks vrolijke rondritten aangeboden.

Iets Lugtigs ▶ 24

Het mooiste zit binnenin: verborgen kunstschaten in een voormalige school.

De 'wijdvermaarde tulp' (deel 2) ▶ 26

Vervolg van de geschiedenis van de tulpenboom van Boerhaave.

Ingezonden ▶ 29

Een luchtfoto van Oegstgeest in 1954.

Bakkerij Hugo de Groot 90 jaar jong ▶ 30

De geschiedenis van een bakkersfamilie.

Lezersreacties ▶ 31

In beeld ▶ 32

VOO-erelid Bert Driessen vond een bijzondere prent.

Professor Boerhaave en zijn boomgaard in Oegstgeest

DOOR MARGREET WESSELING

Neem de zachte haartjes van een geitenbok, verzameld rond de balzak, die enige tijd boven de rook van aangestoken wierook hebben gehangen.' De haartjes moeten iedere avond, al rokend, worden ingebracht in de gehoorgang van een prinses die doof is (afb. 1).

Het is 1716. De patiënt is een Oostenrijkse prinses, de behandelend geneesheer Jean Baptiste Bassand, hofarts te Wenen en oud-student van professor Boerhaave, die hij vaak om advies vraagt. Herman Boerhaave (afb. 2) is al 23 jaar een gevierde huisarts en hij doceert al jaren aan de Leidse universiteit. Dit is een van zijn oude, beproefde recepten. Op 18 februari 1709 was hij benoemd tot professor in de medicijnen en in de plantkunde. Hij was meer medicus dan botanicus, maar plantkunde hoorde er nu eenmaal bij. En bij het professoraat plantkunde hoorde weer het directoraat van de Hortus Botanicus. Zo werd Boerhaave ook botanicus en ontwikkelde hij zich tot een fanatiek verzamelaar van planten en bomen. Hij ging met zijn jonge vrouw in de directeurswoning naast de Hortus

wonen. In 1718 aanvaardde hij zijn derde professoraat: scheikunde. Na een paar jaar ging hij toch klagen over de werkdruk en in 1724 kocht hij de buitenplaats Oud-Poelgeest waar hij zich eindelijk kon ontspannen: 'Daar zaai ik en plant ik en kweek ik, en kweek ik opnieuw...'. Inderdaad begon hij steeds weer opnieuw als zaden niet waren opgekomen of als de jonge boompjes in een strenge winter waren doodgegaan.

HONDERDEN BEDELBRIEVEN

De hortusdirecteur moest zorgen voor een voortdurende aanvoer van nieuwe, liefst zeldzame, zaden en planten. Dit was een taak die Boerhaave goed lag. Hij schreef honderden bedelbrieven aan andere academische tuinen en aan privétuinen, die soms over enorme collecties beschikten. Hij was ook gul met uitdelen. Wanneer hij zeldzame zaden uit Ceylon ontving, deelde hij die met vrienden in Engeland, Frankrijk en Italië. Boerhaave kreeg naast zijn 'wedde' van 1000 gulden per jaar nog 300 gulden voor deze correspondentie en ruilhandel. Dat lijkt veel geld, maar de

Afb. 1. *Boswellia*, wierookboom. Wierook is gestolde hars. F.E. Köhler, *Medizinal-Pflanzen*, 1883-1898.

Afb. 2. Herman Boerhaave (1668-1738). Zomerpostzegel 1938.

posterijen waren duur. Men moest meestal betalen bij ontvangst. Het is te begrijpen dat hij mopperde toen hij een keer 149 gulden moest betalen voor een kistje zaden en heesters uit Italië. 'Zend voortaan geen zaden, tenzij ze in een brief passen', schreef hij bij zijn bedankje.

NAMEN VAN SCHENKERS OP BORDJES

Curatoren en Burgemeesters zijn zo blij dat Boerhaave nu een landgoed bezit, waar hij 'wegens de kleynheynt van het terrain van de Academische cruythof, veele rare planten buyten de Academische cruythof ten diensten van de Universiteyt ten sijnen kosten doet aanqueken', dat zij zijn salaris verhogen met 200 gulden. De uitbreiding van de hortus kan worden uitgesteld.

De academietauin was door Boerhaave volgepropt met planten en bomen, vanaf 1724 kan hij zich uitleven op zijn landgoed. Binnen twee jaar na zijn aankoop schrijft Boerhaave aan enkele vrienden dat hij al een mooie verzameling bomen heeft. Maar er moet natuurlijk nog meer bij. 'Niemand anders dan u kan me helpen. Wanneer u zaden of stekken schenkt, zullen aan de takken van de bomen bordjes hangen met uw naam erop.' Zodat alle bezoekers zullen zien: die bijzondere boom komt van Bassand uit Oostenrijk, of: al die uitheemse eiken zijn gegroeid uit eikels die Micheli stuurde uit Florence. 'Uw faam zal groeien, samen met hun groei in mijn boomgaard.' En voor de faam van Boerhaave was het weer goed dat hij kon laten zien dat hij overal contacten had.

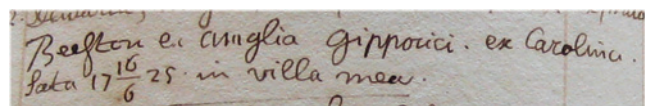
ZWANGERE AARDE

Van de Professor Botanices werd verwacht dat hij jaarlijks 'een register van alle de saaden ende gewassen, die door gemelte correspondentien in den hoff zijn gebragt' inleverde, samen met een 'specificatie van de penningen'. Zo konden Curatoren en Burgemeesters controleren hoeveel nieuwe soorten er bijkwamen en of de directeur goed zijn best deed met zijn buitenlandse correspondentie. Dat Boerhaave ruimschoots aan zijn plichten voldeed kunnen wij lezen in drie zaaiboeken, die bij toeval werden ontdekt in een oude schrijftafel, ruim twee eeuwen nadat zij werden geschreven. In deze *Index Seminum Satorum* (1712-1727) vermeldt Boerhaave hoogstpersoonlijk welke zaden hij gezaaid heeft, met de naam van de schenker – afgekort – in de kantlijn gekrabbeld. Vaak schrijft hij in plaats van het zakelijke 'gezaaid': 'zaden aan de zwangere aarde toevertrouwd' (semina terrae praegnanti commissa), hij ziet ze al opkomen. Een enkele keer schrijft hij erbij dat de plant of bloem mooi is. Zo kreeg hij in 1725 een onbekende soort van Bassand: 'een erg mooie plant uit Kalenberg, wellicht havikskruid?' Op 15 april 1727 zaait hij zaden van een plant met zijn eigen naam: *Boerhaavia*. De zaden komen van De Jussieu, zijn collega in Parijs. Vaillant, die daar ook in de Jardin Royal werkte, had in 1717 een nieuwe soort beschreven en deze, uit eerbied voor zijn oude vriend, *Boerhaavia* genoemd (afb. 3).

Afb. 3. *Boerhaavia viscosa*. Jacquin, *Fragmenta Botanica*, 1809.

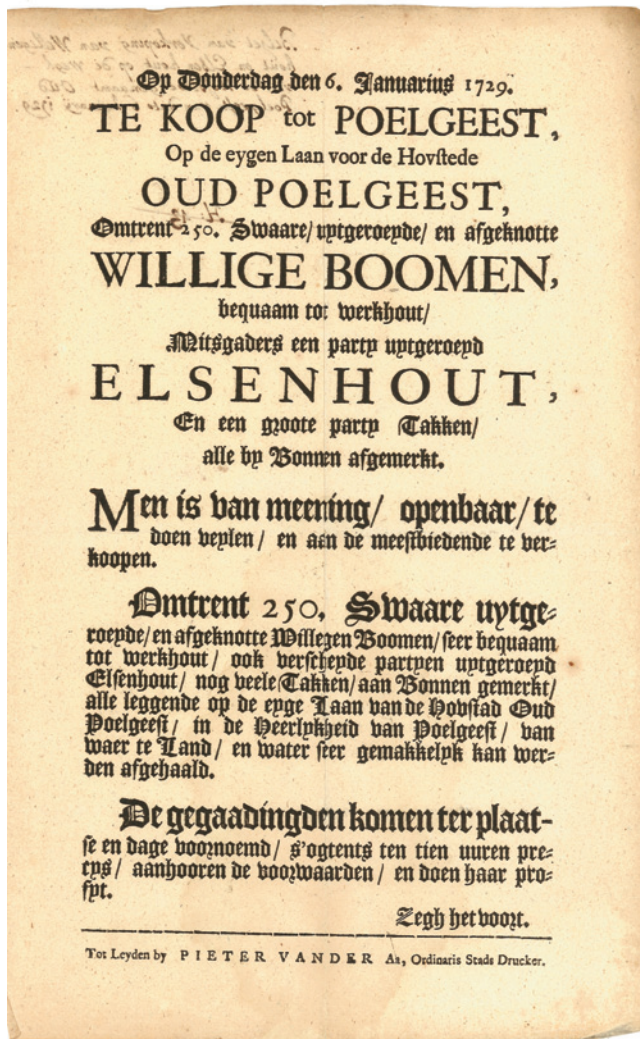
Deel III van de zaaiboeken (1723-1727) is interessant voor Oud-Poelgeest, want soms staat er bij op welke plaats werd gezaaid. Als er in 1723 wordt gezaaid 'in Horto meo' kan 'mijn tuin' niets anders betekenen dan zijn privétuin naast de ambtswoning aan de Nonnensteeg, en 'In Horto Acad.' staat voor de 'tuin van de academie', die hij soms 'onze tuin' noemt. Het is jammer dat Boerhaave dit niet consequent heeft volgehouden, want de term 'villa mea', mijn landgoed, komt slechts twee keer voor in het hele boek. Veel bomen die hij van Bassand ontving in 1725 en 1726 zijn niet terug te vinden in de lijsten. In april 1725 laat hij er geen twijfel over bestaan dat hij zaden heeft gezaaid zowel in de academietauin als op zijn landgoed ('villa mea'); hij voegt er voor alle zekerheid aan toe: 'op elk van beide plaatsen met dezelfde nummers aangeduid.' Voor 'villa mea' geeft hij de dag en de maand aan: 5 april, de datum voor de academietauin blijft open (afb. 5, op de volgende bladzijde). Volgens de lijsten worden 1357 zakjes met zaden gezaaid, voornamelijk kruidachtige planten van veel verschillende schenkers. Zoveel zaden op één dag, het lijkt bijna niet mogelijk. Een zelfde hoeveelheid werd dus in de academietauin gezaaid, vermoedelijk ook in april.

Afb. 4. Detail p. 100V, *Index Seminum Satorum*, deel III. Universiteitsbibliotheek Leiden.

In juni zaait hij nog 43 soorten uit Noord-Amerika, alleen in 'villa mea' (afb. 4). Hij had de zaden gekregen van dokter William Beeston, die een privétuin had in Ipswich (Gippovici), en Beeston had de zaden weer uit de Britse kolonie Carolina ontvangen. Tussen laurier, mimosa, hazelaar, een notenboom, hulst en eik, vinden we ook een paar keer

Afb. 6. Aanplakbiljet voor een openbare veiling van gekapte bomen. Gemeentearchief Oegstgeest.

toen Warmonderweg heette. Boerhaave had in 1724, behalve de hofstede met aangrenzende lapjes grond, nog een weiland in de Kikkerpolder gekocht en bovendien 'de hooge opgaande boomen die staan aan beyde zijden van de Warmonderweg.' Op afb. 7 is goed te zien dat de gerooide bomen die op de Warmonderweg lagen, inderdaad makkelijk af te halen zijn, zowel over de weg als over het water, zoals op het aanplakbiljet wordt vermeld.

GOUDSTUKKEN PER POST

Behalve die wilgen wil Boerhaave alle soorten eiken hebben: inheemse eiken, kurkeiken, elf soorten steeneik, veertien verschillende notenbomen, zes gouden regens, alle soorten ceders en cipressen, vooral die uit de buurt van Florence. Zijn contactpersoon Micheli stuurt ze niet. 'Ik wil je betalen' schrijft de wanhopige Boerhaave. Hij stuurt goudstukken mee in brieven, de goudstukken raken kwijt, hij stuurt nieuwe en belooft nog meer, als Micheli maar gezonde zaden stuurt. Zo vulde Boerhaave zijn tuin die hij al snel 'mijn boomgaard' noemde.

BRONNEN

- H. Boerhaave, *Index Seminum Satorum*, deel III, 1723-1727. Universiteitsbibliotheek Leiden, bijzondere collecties, signatuur: BPL 3654.
- Gemeentearchief Oegstgeest: Archief van het ambachts- en dorpsbestuur periode 1395-1813.
- W.K.H. Karstens & H. Kleibrink, *De Leidse Hortus, een botanische erfenis*, 1982.
- G.A. Lindeboom, *Boerhaave's Correspondence*, delen I, II en III, 1962, 1964, 1979.
- P.C. Molhuysen, *Bronnen tot de geschiedenis der Leidsche Universiteit 1574-1811*, delen 4 en 5, 1920 en 1921.

Afb. 7. Uitsnede van een kaart uit 1837 van de hofstede Oud-Poelgeest, met een deel van de Kikkerpolder. Aan de bovenzijde loopt de Warmonderweg, nu Poelgeesterweg. De sloten lagen er in de tijd van Boerhaave precies zo. De wandelpaden waren er nog niet, Boerhaave had zijn hele tuin vol met bomen gezet. Universiteitsbibliotheek Leiden, collectie Bodel Nijenhuis.

Een initiatief vanuit de Gereformeerde kerk in Oegstgeest

De Leidse Houtschool in Leiden

DOOR SYLVIA BRAAT

In het nummer november 2015 van 'Over Oegstgeest' stond het verhaal van Herman Oost over de bouw, verbouwingen en uitbreiding van de Hervormde lagere school, sinds 1950 bekend als de Juliana-school aan de Endegeesterstraatweg. In dat artikel lezen we dat het leerlingenaantal in de jaren 30 plotseling aanzienlijk daalde. Dat was niet verwonderlijk, zoals blijkt uit het volgende artikel.

Een korte terugblik op het onderwijs in Oegstgeest.

OPENBAAR ONDERWIJS

Vanaf de 17e tot eind 19e eeuw werd het lager onderwijs in Oegstgeest verzorgd onder toezicht van de gemeente. Wellicht was ook sprake van privé onderricht aan huis voor kinderen van meer gefortuneerde ouders. Het lager openbaar onderwijs werd aanvankelijk gegeven op een openbaar eenmans-schooltje achter de St. Janshof (nu Deutzstraat), maar vanaf 1879 op twee locaties: in de Leidse Buurt aan de Geversstraat en op de openbare school aan de Hooge Morsch. Toen Oegstgeest zich vanaf 1914 in rap tempo ging uitbreiden, bleek het schoolgebouw aan de Geversstraat al snel te krap en maakte men plannen voor een nieuw, ruim en modern schoolgebouw. In 1930 werd de Terweeschool (nu Gevers-Deutz-Terwee Basisschool) door architect A.T. Kraan gebouwd.

HET BIJZONDER ONDERWIJS

In de jaren 80 van de 19^e eeuw werden langzamerhand plannen gemaakt voor bijzonder confessioneel onderwijs

in Oegstgeest. Er was nog geen sprake van een leerplichtwet en de schoolstrijd moest nog gestreden worden. Dit betekende dat er geen overheidssubsidie was voor het bijzonder onderwijs en dus moesten parochie of kerkenraad zelf voor de kosten opdraaien. In 1850 had Van Wijckerslooth, bisschop van Curium, al wel een bewaarschool voor katholieke kindertjes gesticht op zijn buitenplaats Duinzigt (het huidige Klein Curium), maar van echt katholiek onderwijs was overigens nog geen sprake.

Totdat in 1889 een nieuwe pastoor kwam, pastoor Roozen, die zich tot taak had gesteld een eigen parochieschool te bouwen. Deze, toen nog gemengde school, de Willibrord-school kwam er in 1893 en trok leerlingen uit Oegstgeest, de Mors, Rijnsburg en Katwijk aan den Rijn.

Ook de protestanten wilden eigen onderwijs op confessionele grondslag. En net als bij de katholieken begon het met kleuteronderwijs. In 1864 kwam er een Christelijke Bewaarschool aan de Hooge Morsch en in 1875 stichtte Jonkvrouw Gevers van Endegeest – Deutz van Assendelft een Christelijke Bewaarschool aan de Deutzstraat.

In 1885 oppert men in de kerkenraad van de Hervormde Gemeente voor het eerst een plan voor een eigen protestants-christelijke lagere school. Het werd een lang traject. Pas in 1893 kon de kerkenraad een schoolcommissie benoemen en uiteindelijk duurde het nog tot 1908 voordat met de bouw van de Hervormde lagere school aan de Endegeesterstraatweg begonnen kon worden. Pas in 1950 zou deze school de naam Julianaschool krijgen.

Leidse Houtschool, foto waarschijnlijk 1932 of 1933.

DE GEREFORMEERDE KERK

In 1886 had onder leiding van Ds. Abraham Kuyper een kerkscheuring plaats gevonden bij de protestanten – de zogenoemde Doleantie. Met als resultaat dat ruim 10% van de Hervormde kerkleden overging naar de Gereformeerde kerk. En zo ging het ook in Oegstgeest. Aanvankelijk kerken de Oegstgeester gereformeerden in Leiden, maar hun aantal nam toe en er werden plannen gemaakt voor een eigen Gereformeerde kerk in Oegstgeest. Die kwam in 1923, de Rehoboth Kapel aan de Willem de Zwijgerlaan, met als eerste dominee Ds. Dr. Klaas Schilder. Tien jaar later was de kapel te klein en kreeg A.T. Kraan de opdracht een grotere kerk te bouwen aan de Mauritslaan. Nu waren er twee verschillende protestants-christelijke kerken in het dorp, maar de kinderen, gereformeerd en hervormd, gingen samen naar de enige christelijke school in Oegstgeest. Daarom besloot de hervormde school dat er ook gereformeerden in het schoolbestuur moesten komen. Dit werden de heer J. den Ouden en architect A.T. Kraan. Deze laatste zou ook de inmiddels noodzakelijk geworden uitbreiding van de school aan de Endegeesterstraatweg gegund worden.

DE SCHOOL MET DEN BIJBEL

In 1982 vierde de Leidse Houtschool haar 50-jarig jubileum. Ter gelegenheid van dit feit werd een boekje onder leerlingen en reünisten verspreid met de titel: 'TOEN & NU ... EN STRAKS', waaruit ik graag de volgende ingewikkelde passage citeer, waaruit duidelijk blijkt dat de Leidse Houtschool een Oegstgeester initiatief was:

... 'Op initiatief van de Vereeniging voor Christelijke Belangen, gevestigd te Oegstgeest waren voor een daartoe door genoemde vereeniging benoemd voorlopig comité bestaande uit de Heeren J. Belgraver, J. Bonda, A.P. Breebaart, Ds. J.W. Gunst, J.D.T. van Halsema en Mr. P.G. Knibbe, de leden van genoemde vereeniging en eenige andere personen uitgenoodigd ter bijwoning eener vergadering te houden op Dinsdag 9 October 1928 in de Rehoboth kapel te Oegstgeest, welke ten doel had te komen tot de oprichting eener Christelijke Schoolvereeniging te Oegstgeest.' (markering auteur)

Uit diverse notulen blijkt dat het pad van de oprichters niet altijd over rozen is gegaan. Naast geldzorgen waren er wisselingen in de bestuursamenstelling, maar het grootste probleem was het vinden van een geschikt bouwterrein op de grens Leiden – Oegstgeest. Eigenlijk wilde het Oegstgeester schoolbestuur graag een school op Leids grondgebied omdat Leiden een eerste klas gemeente was en Oegstgeest een derde klas gemeente, wat 8% zou schelen in het salaris van het personeel. Ook het overleg met de kerkenraad van de Hervormde gemeente verliep stroef omdat zij de nieuwe school als een – niet geheel onterechte – bedreiging voor haar eigen christelijke school aan de Endegeesterstraatweg zag. 'Maar met moed en vooral Godsvertrouwen hebben de mannenbroeders volgehouden'.

DE SCHOOL KOMT IN LEIDEN; DE PLEK WAS TOT 1920 OEGSTGEEST

Tenslotte kon grond aangekocht worden op een terrein waar de Raadsherenbuurt zou komen en waar de Adriaan Pauwstraat en de Fagelstraat als eerste straten, evenwijdig aan de Warmonderweg, al in 1931 aangelegd waren. Het had dus de financiële voordelen van Leiden maar zou toch makkelijk bereikbaar zijn voor gereformeerde leerlingen uit Oegstgeest. Het betekende wel dat bijvoorbeeld de kinderen Wolkers niet langer naar de school 'om de hoek' gingen, maar 'helemaal naar Leiden' moesten en dat gold ook voor de kinderen van dominee Jac. Eringa uit het Wilhelminapark. Ook dit keer kreeg architect A.T. Kraan de bouwopdracht en hij heeft er een markant gebouw van gemaakt. Omdat juist in die tijd, in het kader van de werkverschaffing de Leidse Hout aangelegd werd, heeft Kraan, geheel op eigen gezag, de naam LEIDSCHE HOUTSCHOOL als ornament aan de zijgevel van de toren van het gebouw laten aanbrengen. Het gereformeerde schoolbestuur was hier niet van gecharmeerd. Pas nadat een bord op de voorgevel geplaatst werd met 'SCHOOL MET DEN BIJBEL' ging men akkoord.

Op 1 september 1932 ging de School met den Bijbel, met 81 leerlingen, van start. Het eerste hoofd van de school was de heer Smelik uit de Emmalaan in Oegstgeest.

BRONNEN

- *Willibrords erven, 1250 jaar christendom in Oegstgeest*. L. Driessen, G.D.M. Schwencke, J.J. Thorn, E.J. Veldhuyzen, I.J.G.M. van Woerden.
- *TOEN & NU ... EN STRAKS*, uitgave ter gelegenheid van het 50-jarig Jubileum van de Leidse Houtschool in 1982.
- B&W Leiden nr. 11.0387, 12/04/2011, Aanwijzing Leidse Houtschool in de Adriaan Pauwstraat 1 als beschermd monument.

Krijn van den Berg: 'Zo was dat in die tijd'

De Juffermansstraat, je zult er maar wonen. Alle dagen kijkplezier! Voor de even huisnummers wel te verstaan, die vanuit de achterkant van hun huis een vrije blik hebben op het ASC-terrein. En voor Krijn van den Berg, geboren en getogen in Oegstgeest, die er in 1963 een huis kocht, een lot uit de loterij, want hij loopt vanuit zijn achtertuin zó het terrein van ASC op.

DOOR JOSÉ NIEKUS EN MARIJKE WESSELING

Krijn, Oegstgeestenaar in hart en nieren, woonde in zijn jeugd op de Rijngeesterstraatweg, in een huis waar zijn vader en moeder introkken bij hun eigen ouders. Krijns overgrootvader was houtvester van Endegeest. Zijn vader kocht later het huis, een van drie-onder-één-kap, op de Rijngeesterstraatweg van eigenaar Kamsteeg. Het buurtje met uitspanning Zomerlust, de melkzaak van De Groot, waar ze heet water van betrokken voor de wekelijkse wasbeurt in de teil, het schildersbedrijf van Van Gent, de Deutzstraat, de Van Assendelftstraat en de oude Rijnzichtweg, bepaalde de actieradius van Krijn in zijn jonge jaren.

Logischerwijs ging hij naar de kleuterschool om de hoek in de Deutzstraat, maar de lagere school is een ander verhaal. Dat was een niet voor de hand liggende keuze van vader Van den Berg, want ze waren 'kerks'. Op aanraden van zijn broer, die schoolhoofd was van een openbare school, zwichtte vader voor diens argumenten en stuurde de eerste kinderen naar de openbare school op de Terweeweg.

Toen de banden met de protestante kerk wat nauwer werden, is hij na het derde kind toch meer aan de leiband van de religie gaan lopen en stuurde de jongere kinderen naar de christelijke school. Krijn: 'Je kende elkaar allemaal in zo'n klein buurtje, met grote gezinnen van tien, elf en ja, waarom niet, zeventien kinderen.' Het onderzoek naar anticonceptie van de firma Organon stond nog in de kinderschoenen en de religie had grote invloed op het leven van de mensen. Zo was dat in die tijd. 'Je had zo'n acht à tien jongens waar je mee omging. Op straat, voetballen, belletje trekken, vogelnestjes uithalen, rondstruinen in het bos. Dat ging nu eenmaal zo. Jan Wolkers ja, die kende ik wel, maar die was wat jaren ouder. Hij was aanvoerder van een troep van jongens uit de Deutzstraat, zeg maar, dat was een andere 'gang'.'

NAAR DIE HEERLIJKE BOLLEN

Krijns vader had grond achter de Rijksweg, in Nieuw Rijngeest, ter hoogte van 'Corpus'. 'Als het zondag was en de

Krijn verkleed met pak en hoge hoed op de Gevers-Deutz Kleuterschool. Moeiteloos weet hij zich de namen van klasgenoten te herinneren. Foto privébezit K. van den Berg.

Prentbriefkaart van café Zomerlust met speeltuin aan de Rijngeesterstraatweg op de hoek van de Oude Rijnzichtweg. De eerste steen werd in 1930 gelegd door Antoon Knijnenburg, zes jaar oud. De naam wijzigde in De Gouden Lantaern en tegenwoordig heet het café De Gouwe. Zomerlust lag tegenover het ouderlijk huis van Krijn van den Berg, 1932.

Krijn's vader aan het werk: 'Als ze goed zijn worden die tulpen met bol en al uit het kistje getrokken, dan gaan ze de schuur in en worden gebost per tien stuks met een touwtje erom heen.' Foto privébezit K. van den Berg.

familie kwam bij elkaar dan gingen we naar het land, liepen gewoon de Rijksweg over, dat kon toen allemaal.' Er stond een grote schuur met twee trekkassen voor de kweek van tulpenbollen. 'In de winter werden in die twee kassen tulpen getrokken. In september of oktober gaan kistjes met tulpenbollen naar de koude grond toe, en dan staan daar honderdduizenden tulpenbollen afgedekt met stro met het oog op de vorst. Een dag of veertien vóór Kerstmis gaan de eerste de kas in waar ze verwarmd worden en dan worden ze in bloei getrokken. Als ze dan goed zijn gaan er 's ochtends om vijf uur duizenden naar de veiling toe.' Dat Krijn zoveel binding heeft met de bollencultuur komt natuurlijk ook omdat hij in vakanties mee heeft moeten werken op het land. 'Dat was usance. Bollenpellen in de zomer en onkruid wieden! Hou op zeg. De meisjes deden niks op het land. Dat was alleen voor jongens.' Niemand van de kinderen heeft het bedrijf overgenomen. 'Alle kinderen hebben doorgeleerd. We hadden geen zin en we hebben natuurlijk een vader gezien die zich de pestpok-

Luchtfoto van het gebied waar de wijk Nieuw-Rhijngeest gereali-seerd wordt, afgebakend door links de Rijn en op de voorgrond de A44. In het linkergedeelte lag land van de familie Van den Berg, oktober 2006.

Krijn van den Berg werd op 1 januari 1936 in de Van Assendelftstraat geboren als eerste kind in een gezin dat uiteindelijk negen kinderen zou tellen. In zijn ouderlijk huis aan de Rhijngeesterstraatweg werd de kiem gelegd voor

zijn twee grote passies: duiven en de voetbalvereniging ASC.

Van bloemenexporteur klom hij via rozeninkoper op tot boekhouder bij Nic. den Heijer BV in Rijnsburg. In 1963 kocht hij – pas getrouwd – een huis in de Juffermansstraat, nam zijn duiven mee en werd een begrip in de Leidse postduivenwereld. Door de unieke ligging van zijn huis raakte hij vanaf het begin nauw verbonden met ASC, dat al meer dan vijftig jaar van zijn energie en inspanningen geniet.

ken heeft gewerkt om een gezin groot te brengen zonder schuld.'

VRIJ BAAN VOOR GESCHUT

Vier jaar was hij toen de oorlog uitbrak, maar hij weet zich nog te herinneren dat hij op de schouders van zijn vader naar de gevechten rond Valkenburg keek. In februari 1943 ondernamen de Duitsers actie. 'Alle hoge kassen van mijn grootvader zijn gedemolished vanwege het schootsveld, want de Duitsers hadden in Rhijngeest en Endegeest geschut staan met het oog op het vliegveld Valkenburg. Van compensatie daarvoor heb ik nooit van gehoord.' Zonder die kassen ging de vader over op de koude grond, wat natuurlijk minder opleverde. Natuurlijk was het in de oorlog geen vetpot, zeker niet omdat op het land van zijn vader alles werd gestolen. Daarom hadden ze een pet in de achtertuin. 'Je weet niet wat een pet is? In de grond lagen aardappels, kool en dan werd de pet afgedekt met aarde en stro.' Sigaretten waren al helemaal niet meer te krijgen en dus nam de familie Van den Berg het heft in eigen hand, plantte tabak op het land en hing de bladeren op de vliering te drogen. En zo kwam Jan Splinter door de winter.

FILES VAN FIETSERS

Behalve de wandeling naar het land lokte ook een andere vrijetijdsbesteding op zondag. 'Je hoorde gejuich van ASC, daar stonden 4 à 5000 man op het veld want dat was het uitje voor de massa en dat hoorde ik op de Rhijngeesterstraatweg allemaal.' Gewoon de deur uitlopen om daar naar toe te gaan was voor Krijn niet weggelegd, 'want

's zondag ging je naar de kerk en dan kwam er nog familie en werd er over de preek nagepraat en dan ging je om half twee eten'. Geen wonder dat Krijn op hete kolen zat. Daarna kon hij dan tenslotte naar ASC. 'Ik ging daar zelf nooit voetballen omdat het een zondagclub was. Auto's waren er nog niet, dus ging je lopend of fietsend naar ASC. Er stonden overal fietsen, je kon ze niet tellen. Mensen die een entree hadden met een oprit, daar mochten de mensen

Prinses Juliana, kende 'tante Juul en oom Benno' goed. En oom Benno had al weer heel snel postduiven. 'De sport kreeg weer *Schwung*. Ik denk ook dat het bij de bevrijding hoorde, dat halleluja-gevoel. In mijn jonge jaren waren er een stuk of vijftien duivenhouders in Oegstgeest die op Leiden aangewezen waren. Op een paar rijkere mensen na waren het vooral gewone jongens, Jan met de Pet dus.' Overigens is deze man met de pet toch een beroemdheid

Naast zijn liefde voor het voetbal had hij nog een passie, dat waren duiven

fietsen stallen tegen – zeg maar – tien cent. We spreken nu over de naoorlogse jaren. De politie reed met drie of vier man op de fiets door de straten rond het veld om te controleren dat je niet op de stoep stil stond, want je moest maar een entreekaartje kopen want daar zaten gemeentelijke belastingen op! Later was het veld helemaal omzoomd met jute zakken, dat je niet stilstaand vanaf de straat naar de wedstrijd kon kijken. Het is echt waar!

JE MAAG DRAAIDE OM

Ook na de oorlog was het leven nauwelijks beter. 'Het was het rauwe bestaan en mijn vader was eigen baas en die had een man of vier personeel. Dat ging allemaal vóór. Schuld maken was er niet bij want dat was de grootste doodzonde, schande.'

Eén voorbeeld staat hem nog duidelijk voor de geest. 'Je was arm, er was niks. Daarom hadden we thuis achter in de tuin acht of tien hokken met konijnen, die werden gefokt om op te eten. Met Kerstmis en andere feestdagen kregen ze een klap in de nek. Dan hingen de konijnen twee dagen buiten te besterven. Als je nou naar de schuur gaat op de Rhijngaasterstraatweg dan zitten daar waarschijnlijk nog twee dikke spijkers in een bint. Daar werden ze gestroopt en gingen ze de pan in. Je maag zou er nu van omdraaien.' De eerste naoorlogse jaren zeker niet.

M'N LIEFJE, M'N DUIFJE

Naast zijn liefde voor het voetbal, had hij nog een passie en dat waren duiven.

'Direct na de oorlog ben ik begonnen met duiven, net als mijn vriend Jobs Roest, de fietsmaker die zijn leven lang mijn vriend is geweest. Voor een paar kwartjes ging je sierduiven kopen op de Leidse markt op vrijdag. Geen postduiven, want die waren er na de oorlog niet meer. Als je toen postduiven had werd je doodgeschoten. Dat was spionagemateriaal. Duiven kon je met een boodschap laten komen. Niet voor niks was Duivenbode de naam van de man, die in de Tachtigjarige Oorlog voor postduiven zorgde die aan de Prins berichtten dat Leidens ontzet ophanden was.'

In de oorlog lag de sport dus dood. De eerste die weer postduiven had was zijn vriendje Koos Visser, kleinzoon van de bekende familie Bosman. Zijn moeder, jaarclubgenote van

geworden, in Hongarije. 'Ik heb in 1963 aan een gevluchte Hongaar twaalf eitjes meegegeven van een duivenras dat ze daar niet hadden, en zo ben ik zes of zeven keer achter het IJzeren Gordijn terecht gekomen.'

DUIVEN EN HEIMWEE

Vroeger had je alleen maar duiven die afstanden aflegden van 70 tot 600 km. 'Daar moet je een hoop voor doen, manipuleren met duiven en duivinnen. In 1991 ben ik overgegaan naar overnachtduiven. Die gaan op transport met speciale camions naar de Pyreneeën in grote konvooien van zo'n 25.000 duiven. Van mij gaan er vijf, zes of zeven mee, afhankelijk van de conditie. Duiven hebben net

Krijn heeft voor zijn duiven een nieuwe bovenverdieping op zijn huis gezet. 'Uit de blik van een oog en van de bloedrijksdom krijg je een beeld of je met een goede of een waardeloze duif te maken hebt'. Foto Marijke Wesseling.

als trekvogels een thuisgevoel, dat is een aangeboren instinct. Dat is vanaf 1800 gecultiveerd. Toen was het nog een sport voor de elite, daarna is het een sport voor de gewone man geworden. Trouwens, de sport gaat al zo'n tien, vijftien jaar achteruit. Want de jeugd van tegenwoordig gaat hockeyen, voetballen, zwemmen, korfballen. Vroeger had je niks. Nu door alle weelde en, niet te vergeten, de vakanties, hebben mensen minder tijd om duiven te houden. Het is natuurlijk ook een blok aan je been.'

De duiven van Krijn zaten vroeger in de tuin, nu op zolder. 'In de winter zijn er in totaal 68 en in de zomer komen er een stuk of dertig bij. Het kost me nu twee keer een half uur. Als ik ze loslaat dan vliegen ze boven de Leidse Hout, de De Kempenerstraat, en dan hoef ik maar te fluiten of te rammelen met een busje en dan weten ze dat er voer in zit. Ik laat ze alleen 's ochtends en in de avond los. Overdag gaan ze slenteren en op het dak lopen pikken, dan vreten ze mos en worden ze ziek. Veel last met burens heb ik niet gehad... Nee, natuurlijk poepen ze niet in iemands tuin. U moet toch ook niet poepen als u aan het lopen bent.'

BLOEMEN MAKEN DE MAN

Deze hobby zorgde er wel voor dat het doorleren van Krijn 'beperkt' bleef tot de MULO en Handelsavondschoon met Frans, Duits en Engels en praktijkdiploma boekhouden. Zo had hij meer mogelijkheden om snel wat geld in handen te hebben. Een beetje spijt heeft hij daar nu wel van, hoewel het zijn carrière overigens niet geschaad heeft. 'Ik heb acht jaar zelfstandig gewerkt als exporteur in Aalsmeer, totdat ik kort na ons huwelijk een auto-ongeluk kreeg en maanden uit de roulatie was. Toen ben ik rozeninkoper geworden. Dat heb ik jaren gedaan, totdat de boekhouder ontslagen werd.' Een opvolger was niet te vinden, want in de bloemen werkte je op zaterdag en dat was niet populair. En wie viel toen in de prijzen? 'Ik ben van de tribune gegaan en boekhouder geworden. Dat heb ik dertig jaar gedaan.'

INWONEN IN JE EIGEN HUIS

De liefde voor ASC zou nooit meer overgaan. Krijn van den Berg woonde in zijn eind 1963 gekocht huis in de Juffermansstraat vanwege de woningnood op de eerste verdieping. Dat betekende het warme water en de wc delen met het gezin beneden, koken in de badkamer, en hopen dat de benedenburen snel iets anders zouden vinden. Drie jaar later was het, via de rechter, zo ver en kon het gezin met toen twee dochters het hele huis betrekken. Eindelijk nam, toen ook hun derde dochter geboren was, begin jaren 70 de welvaart toe en behoorde de schaarste van de naoorlogse jaren definitief tot het verleden.

Hij woonde er nog geen jaar toen op een mooie zomerdag in 1964 Krijn en zijn vrouw iets roken, Krijn vervolgens uit het raam van de eerste etage keek en zwarte rook zag bij ASC. Brand! Als een van de eersten was hij op het veld en ging meteen aan de slag om spullen uit de volop bran-

De brand bij ASC op 1 juli 1964. 'De derde keer kon ik niet meer bij de brandende tribune, ik moest over de middencirkel lopen wilde ik niet verbrand worden'.

dende houten tribune te redden. Resultaat was dat alle cricketspullen werden gered. 'Wat wel verloren ging was de tribune en de vaste plaatsen met de naamplaatjes erop van de mensen die ervoor betaald hadden.'

De theetuin van café Zomerlust rond 1920. Bij het vissen in de rijke digitale fotovijver van het Digitaal Fotoarchief Oegstgeest vingen José Niekus en Marijke Wesseling ook deze vis. 'Kiekjes' bestonden toen nog niet, voor een foto poseerde je en hoe. Dat leverde deze, niet al te uitbundige maar wel bijzonder sfeervolle foto op. Een blik op een verdwenen wereld, in Oegstgeest.

Krijn loopt vanuit zijn achtertuin in de Juffermansstraat zo het ASC-terrein op (pijl). 'Die club is redelijk groot en ze hebben een hoop jeugd. We hebben maar één veld. Het wordt tijd dat ASC naar de nieuwe polder gaat.' Foto 1977.

EEN CONSUL OP DE FIETS

Nu ASC Krijn van den Berg eenmaal ontdekt had, was er geen houden meer aan. Al snel kwam hij in het bestuur, waar bestuurslid Joop Aniba hem vroeg om consul te worden voor de zondag. 'Ach ja, waarom niet, ik woon er toch tegenover, zei ik.' Een consul let op de gesteldheid van het veld. 'Niet dat ik verstand van grond of gras heb, maar ik kan wel beoordelen of een veld bespeelbaar is of niet, en of een drainage werkt. En wat de weersverwachtingen zijn, natuurlijk.' Indertijd was het natte vingerwerk, want de buienradar bestond nog niet. 'Ik was niet alleen hier consul, want waar nou een school staat in het Leidse Hout, was vroeger een voetbalveld. En achter de Leidse Vogelwijk waar nu het revalidatiecentrum staat, lag het Pomonaveld.' De eerste jaren reed hij op zondagochtend in weer en wind langs de diverse velden van ASC. 'Als consul word je een heel omstreden figuur want je zit tussen de club en de gemeente in. Omdat de gemeente het onderhoudt, wil die natuurlijk geen beschadigd veld hebben na een weekend. Af en toe valt dat wel eens verkeerd.'

'KOM VAN DAT VELD AF!'

Dat Krijn naast het hoofdveld woonde maakte dat hij in korte tijd als opzichter van het complex niet meer weg te denken was. Hij had alle sleutels en kon iedereen helpen.

De kroon op zijn werk voor ASC is toch wel het Krijn-plein dat Krijn in 2013 met het jongste jeugdlid, Thom Yesilkalgit, mocht inwijden. Foto Wil van Elk.

Op zaterdagochtend hing de sleutel en het geld aan zijn achterdeur voor de bar van die dag. Voor van alles en nog wat, van pleister tot elastiekjes, klopte men bij hem aan. Heel wat had hij te stellen met jongelui voor wie veld en tribune geliefde pleisterplaatsen waren. Menig volwassen man herinnert zich de strenge man die optrad als zij het vroeger te bont maakten. Maar al dat noeste werk leverde hem wel het lidmaatschap van verdienste en het erelidmaatschap op. Ook de gemeente erkende dat en benoemde hem in 1999 tot vrijwilliger van het jaar. Overigens, hij bewaakt 'zijn terrein' nog steeds met verve.

Toen drie jaar geleden zijn hart het bijna begaf en er gevreesd werd voor zijn leven, ging een schokgolf door de ASC-gelederen en bleek hoe geliefd hij was. Nu oogt hij weer als de vitale man die hij altijd was, al is hij het wel een beetje rustiger aan gaan doen. Dat betekent natuurlijk niet dat de laatste en enige postduivenhouder in Oegstgeest zijn duiven in de steek laat.

BRONNEN

- ASC 1892-1992, 100 jaar.
- Gemeentearchief Oegstgeest.
- Digitaal Fotoarchief Oegstgeest (foto's zonder naamvermelding).
- Oegstgeester Courant, mei 2013.

Vier fotovragen van René

1 Volgens de foto werd UDO opgericht in 1938. UDO was niet de eerste rooms-katholieke voetbalclub van Oegstgeest. Hoe heette haar voorganger?

2 Welke kerk ontbreekt op deze foto?

3 Een gedeelte van een weg in Oegstgeest. Welke weg is dit?

4 Een stukje vergane glorie. Waar en wanneer is deze foto gemaakt?

De antwoorden op de fotovragen vindt u op pagina 31.

Het is er zo stil en vredig...

DOOR FREEK LUGT

Een foto, gemaakt op 7 oktober 1955, van slechte kwaliteit en met een ongewoon beeld. Een militaire kapel marcheert door een woonwijk van Oegstgeest. Door de Koninginnelaan, om precies te zijn. Bij nadere beschouwing blijken de trommen met zwart doek te zijn omfloerst. Het is een begrafenis.

De kapitein der mariniers Antoon Theodoor Hafkamp wordt op 7 oktober 1955 ten grave gedragen vanuit zijn schoonouderlijk huis, Koninginnelaan 4. Het gebeurt met

Ton Hafkamp.

militaire eer: voorop gaan tamboers en pijpers, daarna de kapel van de Marine Luchvaartdienst uit Valkenburg, detachementen mariniers marcheren voor en na de lijkwagen. Onder het spelen van de dodenmars gaat het in langzame pas naar het Groene Kerkje, waar ze over een uur zullen zijn. Daar zal Hafkamp in de aarde worden gelegd, waarna het vuurpeloton een eresalvo zal afgeven. Hij is nog maar 33, maar waar een ander dan aan zijn carrière begint, heeft hij er al een achter zich.

NAAR ENGELAND: PAS DE DERDE KEER LUKTE

De op 9 maart 1922 in Nijmegen geboren Ton Hafkamp leidde als gevolg van de Tweede Wereldoorlog een avontuurlijk bestaan. Nog maar 18 of 19 jaar oud besloot hij naar Engeland te ontsnappen om zich daar bij de geallieerden aan te sluiten. De korte route met een bootje naar Engeland was praktisch onmogelijk geworden. Hij besloot daarom de bijna net zo gevaarlijke route via Spanje en Portugal te volgen. Hij kwam tot aan de grens met België, waar hij door de grensbewaking werd tegengehouden en daarna door de kinderplicht – die bemoeide zich met minderjarigen – naar huis werd gebracht. In juni 1942 probeerde hij het opnieuw. Hij kwam tot Bordeaux, waar hij door de Duitsers werd gepakt. Ton kreeg te horen dat zijn vader werd gegijzeld en zou worden doodgeschoten als hij niet binnen drie weken terug was. De keus was gemakkelijk, Ton ging naar huis.

Ton Hafkamp was een doorzetter. Het volgende jaar deed hij een derde poging, en nu met succes. Via het verzet was hij aan een vals persoonsbewijs gekomen. Volgens dit document was hij lid van de *Organisation Todt*, die zich bezig hield met de bouw van de *Atlantikwall* langs de kust van de Atlantische Oceaan en de Noordzee, waardoor hij bewegingsvrijheid had in dat hele gebied. Aangekomen in Enge-

Mariniers in de Koninginnelaan, 7 oktober 1955.

H.393.	HAFKAMP, A.Th.	MAJMARNIS 22269	K.V.O.	Circ.	Bek.	A.v.O.	Ag.H.		
overleden	4 October 1955	Waar:	tgv.verdrinking tijdens dienst oefeningen nabij Den Oever gemeente Wieringen.						
verm. overl.		Begraven:	op 071055 met mil.eer t.o. Oegstgeest op de begraafplaats bij het Groene ker						
vermissing		Laatste rol:	v.Braam Houckgeest kaserne Doorn Commando: 1e kl. eigen prof. 531.						
Adres en aard	echtg. Mevr. A. Hafkamp-Cosijn	AFGEDAAN							
naaste	Berkenweg 12 DOORN.								
familiebetrekking		Antoon Theodoor geb.	Div.	U. b. o.	So. FK.	Contanten	Bankrek.	Schaverg.	R.P.S.B.
		9 Maart 1922 te Nijmegen.		f. 999.-	148.35				
		geen geloof.		1300.-	204.61				
		Rang Kapitein der Mariniers		051055					
		Koninklijke Marine Reserve		051055					
		onbepaald verband.		051055					
		m.i.v. 011055 MAJMARNIS		051055					
		Geen Goedanny.		051055					
Schuld		Totaal							
		Betaald:							
		Cheque no: 17 NAL dd. 101055 UBO.....		f. 999.-					
		Cheque no: 137 dd. 071155 KMO/MV.....		128.3					
		Cheque no: 588 dd. 240556 KMO/MV.....		204.6					

Uit de administratie van het Korps Mariniers.

Ton Hafkamp (midden) en zijn kameraden worden in 1944 in Quantico, Virginia, beëdigd als marinier. Dat het alle drie Nederlanders zijn is te zien aan het Kruis van Verdienste dat zij op hun tuniek dragen.

Soerabaja, 13 januari 1948. Ton en Lica Hafkamp op hun trouwdag in een jeep.

land meldde hij zich bij de autoriteiten, waarna hij met twee collega's naar de Verenigde Staten werd gestuurd. Daar kregen zij bij de *Marine Schools* in Quantico, Virginia, een opleiding tot marinier. Aan de oorlog deed hij niet meer mee. Na de oorlog werd hij ingezet bij de politiole acties in Indië. Als Engelandvaarder ontving hij het Kruis van Verdienste.

Vóór Indië was Ton Hafkamp enige tijd in Nederland gelegerd. Daar viel hij voor de twee jaar oudere Aleida of Lica Cosijn. De Oegstgeestse had in de eerste jaren van de oorlog een opleiding binnenhuisarchitectuur gevolgd. In 1947 verloofde het stel zich in haar woonplaats. Ton werd vervolgens naar Indië gezonden en in Soerabaja gelegerd. Lica veroverde een baan als stewardess bij de KLM en kwam zo ook naar Soerabaja. Daar trouwden zij op 13 januari 1948. Ze gingen in Soerabaja wonen in de wijk Wonokromo; later op het adres Moesistraat 27. Daar werd in hetzelfde jaar hun eerste zoon geboren, die Michiel werd genoemd. De woningnood in Nederland was nog groot. Na hun reparatie was er dan ook niet zomaar een woning beschikbaar. Lica's vader was twee maanden voor de bevrijding overleden. Besloten werd daarom dat het jonge gezin voorlopig bij haar moeder zou intrekken, aan de Koninginne-laan in Oegstgeest. Daar kregen zij in 1951 hun tweede zoon, Jan-Maarten. Overigens woonde Ton buiten de week-ends in feite in de kazerne; in 1954 was hij commandant van marinekamp De Mok op Texel. Nadat bij de nieuwe marinierskazerne in Doorn een woning beschikbaar kwam, verhuisde de familie Hafkamp daar naartoe.

ONDER WATER VERSTRIKT IN EEN VISNET

Tot de compagnie van kapitein Hafkamp behoorde een contingent kikvorsmannen, mannen die met behulp van zuurstoftanks op hun rug langdurig onder water konden blijven. Bij de oefening 'Grote Pier' op en om de Afsluitdijk zou Hafkamp met zijn kikvorsmannen de schutsluizen bij Den Oever beveiligen. Daarbij raakte hij verstrikt in een oud visnet. Toen zijn mannen hem uiteindelijk gingen zoe-

ken en hem lossneden, was het te laat. Op 4 oktober 1955 kwam Ton Hafkamp om het leven. Drie dagen later lag hij bij het Groene Kerkje.

Uit de administratie van het Korps Mariniers blijkt dat kapitein Hafkamp met terugwerkende kracht tot 1 oktober 1955 tot majoor der mariniers is bevorderd. Dat was toen een gebruikelijke methode om het weduwepensioen wat op te krikken. Daarnaast kreeg zij een 'uitkering bij overlijden' van 999 gulden, waaruit zij de kosten van de begrafenis kon bestrijden.

Blijft de vraag waarom iemand die woont in Doorn wordt begraven in Oegstgeest. Dat was het gevolg van een in korte tijd door Lica Hafkamp en haar moeder genomen beslissing die werd genomen onder druk van de organisatie van een begrafenis met militaire eer, en dat binnen een of twee dagen. Lica had in Doorn nog niet echt haar draai kunnen vinden. Ton had kort ervoor nog in Oegstgeest gewoond. Lica's vader was bij het Groene Kerkje begraven; ze kwamen er graag. Het was er zo stil en vredig. Om al deze redenen moest Ton daar ook maar komen te liggen. En zo kon het gebeuren dat een militaire colonne door Oegstgeest marcheerde.

Dit artikel is een bewerking van een lezing die de auteur op 21 juni 2013 gaf bij een veteranendiner in het gemeentehuis van Oegstgeest.

BRONNEN

- Communicatie met Onno Cosijn, Sjef Hafkamp en Dirk Megchelse mei/juni 2013.
- Agnes Dessing, *Tulpen voor Wilhelmina*, De geschiedenis van de Engelandvaarders, proefschrift Universiteit van Amsterdam, Amsterdam 2004.
- *Leeuwarder Courant* 4 oktober 1955.
- *Leidsch Dagblad* 13 juni 1947, 13 januari 1948, 29 september 1948; 8 oktober 1955.
- *Nieuwe Leidsche Courant* 20 september 1951.
- *Het Vaderland* 7 maart 1945.

Oegstgeester manuscript uit 1562 gevonden

VAN DE REDACTIE

Over de ontstaansgeschiedenis van Oegstgeest weten we veel, maar we hebben er weinig van. Van vóór het Beleg van Leiden zijn er praktisch alleen resultaten van opgravingen, waarbij de Schaal van Oegstgeest natuurlijk de kroon spant, en documenten en schil-

derijen uit klooster Mariënpool. Daar is nu een voorwerp bijgekomen.

Op een plank van de Universiteitsbibliotheek Leiden vond Freek Lugt een manuscript uit 1562. Het telt 75 folio's perkament, met inkt beschreven in zwart, rood en blauw. Het is een bundel Gregoriaanse gezangen voor de kerk van Oegstgeest, nu bekend als het Groene Kerkje. Het is vervaardigd door de kapelaan van klooster Mariënpool, broeder Adriaan van Gouda.

Hoewel bestemd voor de eeuwigheid is het slechts twaalf jaar in gebruik geweest: na het Beleg, waarbij de kerk grotendeels werd verwoest, en de Reformatie, is de kerk voor gereformeerde diensten in gebruik genomen. Broeder Adriaan was toen rentmeester van het vermogen van het voormalige klooster Mariënpool.

Freek Lugt heeft de hulp ingeroepen van de Gregoriaans-deskundige Rens Tienstra. Hij is onder veel meer dirigent van de Schola Cantorum in Oegstgeest, dat gezangen uit het boek op het repertoire zal nemen. Lugt en Tienstra bereiden samen een publicatie voor over het manuscript.

Bladzijde uit het manuscript.

UIT HET ARCHIEF GELICHT

Waar bleef 'Lange Voort'?

DOOR CARLA DE GLOPPER-ZUIJDERLAND

“Je gaat het pas zien als je het doorhebt.”

Een mooie uitspraak van Johan Cruijff waar ook menig archiefonderzoeker lering uit kan trekken.

In het gemeentearchief van Oegstgeest worden allerlei documenten en afbeeldingen bewaard. Soms is er over een onderwerp verrassend veel te vinden, soms moet je het als onderzoeker met erg weinig informatie doen. Soms is er wel informatie, maar moet je lang kijken voordat je het doorhebt. Een voorbeeld uit de praktijk.

In de jaren 60 van de vorige eeuw kende Oegstgeest een hausse aan bouwprojecten. Plannen om het gebied tussen Hofdijck en Oegstgeester Kanaal verder te bebouwen werden in een hoog tempo gerealiseerd. De omgeving van de Lange Voort was één grote bouwput. In 1967 werden kort na elkaar het winkelcentrum Lange Voort, de Boerenleenbank (huidige RABO-bank) en het Gemeentecentrum (huidige Dorpscentrum) opgeleverd. Kort daarvoor waren de meeste flats aan de Aert van Neslaan gebouwd. In 1968 was ook de twaalf verdiepingen tellende flat aan de Lijtweg gereed. Letterlijk en figuurlijk een gebouw van formaat dat opvallend vaak prominent op foto's uit die jaren aanwezig is (afb. 1).

Toen ik kort geleden alle, vaak ongedateerde foto's van de Lijtweg-flat in de juiste volgorde wilde zetten, viel me ineens op dat op veel foto's een reclamekubus op het dak stond (afb. 2). Zoeken naar een vergunning in het bouwarchief met het oog op een datering leverde niets op. Maar de Oegstgeester Courant waarin verslag werd gedaan van de opening van winkelcentrum Lange Voort op 1 november 1967, bracht de oplossing:

“Als geschenk aan het centrum bood de heer Dams (namens het Algemeen Mijnerwerkers Fonds dat het winkelcentrum had laten bouwen) een grote kubus aan die eerlang op het torengedouw staande als lichtbaken zal dienen. Het formeel spelend overhandigde de heer Dams aan burgemeester (Du Boeuff) het officiële verzoek tot plaatsing. Deze antwoordde kort en krachtig met: toegeestaan.”

Gefocust op de kubus ging ik verder met mijn chronologische volgorde. En pas toen had ik iets door dat ik niet eerder had gezien: korte tijd heeft er niet alleen een kubus op het dak van de Lijtweg-flat gestaan, maar stond er ook in enorme letters LANGE VOORT (afb. 3). Helaas heb ik over het plaatsen en het weghalen van die letters (waarschijnlijk in 1968) geen nadere informatie kunnen vinden. Er is

geen vergunning en de jaargangen 1968, 1969 en 1970 van de Oegstgeester Courant ontbreken in het gemeentearchief.

Gelukkig hebben we de foto's nog!

Rondritten Oegstgeester bejaarden 1928-1984

DOOR ONNO KOERTEN

Het begon in 1928 toen de Oegstgeester middenstand een winkelweek organiseerde, de WIWETO. Winkels waren versierd en kapper De Bruijn in de De Kempenaerstraat opperde het idee de ouden van dagen van het dorp langs de winkels te rijden met particuliere auto's. Dat idee werd uitgewerkt door een speciaal daarvoor opgericht 'Comité Rondrit Ouden van Dagen'. Niet alleen een ritje langs de rijk versierde winkels, de plannen gingen verder. Een rondrit van een hele middag in de omgeving van het dorp met een feestelijke afsluiting in Het Witte Huis. Dankzij een gift van 60 gulden van een onbekende dame werd dit financieel mogelijk gemaakt. Iedere inwoner van Oegstgeest van 65 jaar of ouder mocht deelnemen aan de tocht, ongeacht zijn of haar maatschappelijke welstand.

In de periode 1928-1984 werden 47 rondritten georganiseerd, 26 voor WO II en 21 daarna. Tijdens de jaren 1940-1946 vonden uiteraard geen ritten plaats. Een korte onderbreking was er nog in 1961 toen het bestuur van het comité besloot te stoppen; in het drukke verkeer kon de stoet niet meer aaneengesloten rijden. Een jaar later vond een doorstart plaats met een nieuw bestuur.

HET BEGIN: 1928

De eerste tocht vond plaats op 27 augustus 1928. Start om 14 uur. Na een rondje door het dorp langs de versierde winkels en de tentoonstelling ging het naar Scheveningen. Bij de Haagsche Schouw had de Haagse politie de begeleiding van de stoet van 27 auto's overgenomen. Op de boule-

vard werd gestopt, kon men de benen strekken en van het uitzicht op zee genieten. De tocht leidde vervolgens naar Meijndel waar thee met gebak werd geserveerd. Om 18 uur eindigde de rit bij Het Witte Huis. Tijdens het eten bracht de muziekvereniging van de N.Z.H.T. de oudjes een serenade. Toen voorzitter Kamsteeg de wens uitsprak volgend jaar weer een tocht te organiseren en daarbij een beroep deed op alle begeleiders, bood de heer Paardekooper namens de chauffeurs aan ook het volgende jaar de oudjes te rijden. Een toezegging die met applaus werd ontvangen.

Het organisatiecomité besloot na het succes van deze rit er een jaarlijks terugkerend gebeuren van te maken. In 1929 werden de oudjes na een rondrit door de Bollenstreek bij terugkeer in het dorp bij Duinzicht opgewacht door Harmonie Triumph en achter de muziek aan reed de colonne naar Het Witte Huis. In 1932 werd een bezoek aan Wasse naar gebracht (Meijndel en Dierentuin, waar men zich ook vermaakte in de speeltuin) en een jaar later ging de rit via Den Haag (Bosjes van Poot) naar het Westland voor een bezoek aan een druivenkwekerij in De Lier. In 1936 werd min of meer dezelfde rit gemaakt als in 1932, maar nu met twee autobussen omdat er te weinig particuliere auto's beschikbaar waren.

DE EERSTE RIT NA DE OORLOG

In 1947 werd de eerste rit na de oorlog gereden. In dertig auto's reden de oudjes naar het landgoed Groenendaal in Heemstede. Bij de start ontbrak het echtpaar Willemse,

Boulevard Scheveningen 1928.

Groepsfoto bij Het Witte Huis.

Scheveningen, Seinpost 1933. Op de voorgrond chef-veldwachter Krijger. Zittend met sigaar, derde van rechts: burgemeester Van Gerrevink.

Vertrek uit het Wilhelminapark (jaren 50).

wonend aan de Haarlemmertrekvaart naast Poelmeer. Het bleek dat zij bij het tolhek op hun chauffeur stonden te wachten. Zij werden alsnog opgehaald en sloten zich aan bij de stoet. In Groenendaal werd de tocht onderbroken voor koffie en gebak en werden aan de heren sigaren uitgedeeld. De terugweg ging over Noordwijk waar bij De Landbouw en Van Schie een consumptie werd genuttigd. Het instappen daarna leverde wat gedoe op toen enkele oudjes van auto wilden ruilen. Met zachte drang werd dit probleem opgelost en keerde men terug naar Oegstgeest. In Het Witte Huis bedankte de burgemeester de organisatie en zei verheugd te zijn dat de jongeren de ouderen nu een blijde dag hadden bezorgd. Er werd gezongen, gedichten werden voorgedragen en tenslotte werd een polonaise gelopen.

In de Oegstgeester Courant werd ieder jaar uitvoerig verslag gedaan van de rondrit. De schrijver gebruikte daarbij vaak wat gezwollen taal. Zo schreef hij in zijn artikel over de tocht in 1947: *Wie dan ook schouwen mocht in de blijde ogen van onze gasten wist zich beloond voor al de moeite zich getroost, en dankbaarheid welde op in de allereerste plaats voor de automobilisten, zonder wie zo'n uitstapje niet wel mogelijk is. Bravo aan deze dames en heren.*

Aan de 15^e rit in 1949 namen 100 oudjes deel, de rit ging naar Diergaarde Blijdorp in Rotterdam. Een jaar later waren er al 135 deelnemers die verdeeld werden over 52 auto's. De tocht ging toen naar Amsterdam waar in drie rondvaartboten een tocht door de grachten werd gemaakt. Het jaar daarna was Avifauna het reisdoel. Het was inmiddels traditie geworden dat bij terugkeer in Oegstgeest een rondje door het dorp werd gereden waarbij luid geclaxonneerd werd. Tijdens de avondmaaltijd in Het Witte Huis voegde de nieuwe burgemeester, H.L. du Boeuff, zich bij

het gezelschap. Hij hield een feestrede waarin hij de lof zong op de tweede jeugd van de ouderen.

In 1954 ging de rit via Zandvoort en Kraantje Lek in Bloemendaal naar Schiphol. Het aantal deelnemers was nu opgelopen tot 165 personen, die in 62 auto's werden vervoerd. Het gezelschap inclusief chauffeurs en begeleiding, was daarmee gegroeid tot circa 250 personen. Een beetje te veel voor Het Witte Huis; voor de avondmaaltijd werd uitgeweken naar de feestelijk versierde kantine van het MEOB. Hier werden de 1000 door UVV-dames belegde broodjes genuttigd, aangevuld met een bord snert van Ome Kees. De 'Electronensplitsers' van de personeelsvereniging van het MEOB verzorgden de muziek tijdens het eten. Door een misverstand was de heer Hus die ochtend niet opgehaald, dus hij had het bezoek aan Schiphol gemist. Om dat goed te maken bracht de voorzitter samen met de heer Hus een privé bezoek aan Schiphol, waar zij zelfs een rondvlucht maakten.

FINANCIERING WERD MOEILIJKER

Financiering van de rondrit werd steeds moeilijker. In het begin waren er donaties en droegen de winkeliers bij in de vorm van presentjes. Vervoer was gratis en de begeleiding werd gedaan door vrijwilligers. Omdat het aantal deelnemers bleef groeien moesten voor de 25ste rit in 1959, waarvoor een hele dag werd gepland, nieuwe bronnen worden aangeboord. De deelnemers kregen spaarbusjes en de voetbalverenigingen UDO en Oegstgeest speelden een benefietwedstrijd. De burgerij werd via de Oegstgeester Courant opgeroepen donaties te storten en er werd huis aan huis gecollecteerd.

In 1960 was het aantal aanmeldingen voor de rit opgelopen tot ruim 190. Daarvoor waren niet voldoende chauffeurs meer te vinden en de stoet werd eigenlijk te lang voor het toegenomen verkeer. Besloten werd autobussen in te zetten. Met vijf bussen en zeven volgauto's werd de rit gemaakt naar Rotterdam en vervolgens naar Avifauna. Tot grote verbazing en teleurstelling van de deelnemers kondigde de voorzitter tijdens het diner aan dat het bestuur besloten had de organisatie van de rondrit te beëindigen.

DOORSTART

Twee jaar later vond een doorstart plaats. Een nieuw comité 'Rondrit ouden van dagen', onder voorzitterschap van wethouder Van der Voet, nam de draad weer op. De rit van 1963 ging met 170 oudjes in vier autobussen via Scheveningen en Hoek van Holland naar 'Drievliet' in Rijswijk. Burgemeester Du Boeuff was een van de deelnemers. De tocht werd afgesloten met een diner in Drievliet, in plaats van een broodjesmaaltijd in Oegstgeest.

Winkeliersvereniging Oegstgeest Actief droeg steeds meer bij aan de financiering van de rit door de kosten van de bussen voor haar rekening te nemen. Ook de bij aanvang

Meijndel?

uitgereikte corsages, *Eau de Cologne* en rokertjes werden door bij O.A. aangesloten winkeliers beschikbaar gesteld. Tijdens de avondmaaltijd had O.A.-voorzitter Trijselaar vaak nog een verrassing voor een aantal deelnemers in de vorm van prijsjes tijdens een verloting.

In 1966 verloor Oegstgeest de Mors en de Bazaar aan respectievelijk Leiden en Rijnsburg. Verwacht werd dat daarvoor het aantal deelnemers aanzienlijk zou afnemen. Voorwaarde voor deelname was immers dat men ingezetene van Oegstgeest was. Maar van die afname was weinig te merken. In 1967 waren er weer 175 deelnemers voor een bezoekje aan de Efteling. In 1969 nam de nieuwe burgemeester, jhr. van Eysinga, deel aan de tocht. Tijdens het diner in Leersum klom hij op een stoel en bedankte het comité voor de organisatie. De burgemeester bleek een trouwe deelnemer, gedurende de elf jaar van zijn burgemeesterschap nam hij aan alle ritten deel.

In 1981 namen nog 180 ouderen (waarvan 130 vrouwen) deel, ondanks het feit dat zij een flinke eigen bijdrage moesten betalen. Tijdens het diner in Houten kon de voorzitter de nieuwe burgemeester en zijn echtgenote, de heer en mevrouw Scheenstra, begroeten. De voorzitter maakte gewag van de slechte financiële positie van het comité. Dit ondanks de vele oproepen in de Oegstgeester Courant om te doneren en ondanks de inzet van 80 huis-aan-huis collectanten.

DE LAATSTE RIT

In 1983 had de heer Van Gorkom het voorzitterschap op zich genomen; de heer Koerten was in 1982 plotseling overleden. De rit in 1983 ging met circa 100 deelnemers naar Volendam. Het jaar daarop werd een bezoek gebracht aan Friesland. In Rijs werd samen met oud-burgemeester Van Eysinga geluncht. De heer Heeren zong er een zelf geschreven lied over Oegstgeest. Via Urk leidde de rit naar Soest. Tijdens het geanimeerde diner aldaar deelde waarnemend voorzitter Kosten mee dat dit de laatste rit was. Het bestuur had met spijt in het hart besloten definitief met de organisatie van de ritten te stoppen. Het geld was op en de deelnemers moesten de tocht zelf gaan betalen. De heer Versteeg sprak namens de deelnemers zijn spijt uit over dit besluit, waarmee een stukje traditie verloren ging.

Het doek was definitief gevallen.

In het archief van de vereniging is veel materiaal over de bejaardenritten te vinden. Een selectie daaruit is in de vitrine van VOO in de bibliotheek tentoongesteld, waaronder de teksten van twee liederen die aan het eind van de tocht tijdens het diner gezongen werden.

Het mooiste zit binnenin

Iets Lugtigs

DOOR FREEK LUGT

In de aflevering van dit blad van november 2015 schreef Herman Oost een artikel over de bouwgeschiedenis van de Julianaschool. Daarbij kon de afwerking van het gebouw aan de binnenkant niet aan de orde komen. Dat is jammer, want er zitten prachtige begin 20e-eeuwse kunstwerken in. Die bevinden zich in het trappenhuis dat in 1924 werd gebouwd. In de eerste plaats zijn er twee gebrandschilderde ramen, met de spreuken 'Laat de kinderkens tot mij komen' en 'De vreeze des Heeren is het beginsel der kennis'. Ze zijn ook van buitenaf zichtbaar. Jan Wolkers, die daar op school heeft gezeten, schrijft erover in *Terug naar Oegstgeest*, waarbij hij overigens andere spreuken vermeldt.

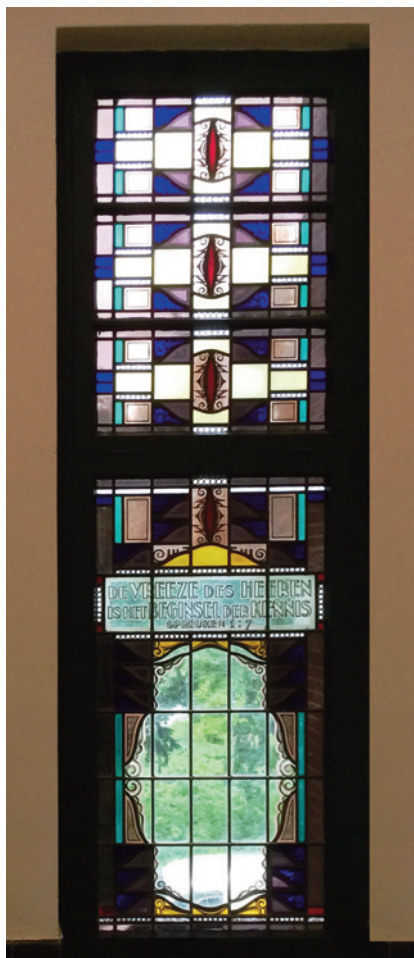
Mooier, in mijn ogen althans, zijn echter een stuk of twintig tegeltableaus die zijn verwerkt in de betegelde wanden van het trappenhuis. Ze zijn per stuk maar klein, drie tegels groot, maar gemaakt in een uiterst fraaie art-decostijl. Tegeldeskundige Henk Nijenhuis vindt de ontwerpen stilistisch bijzonder sterk; ook de lettertekens zijn met veel zorg ontworpen. Hij spreekt van 'zeer krachtige tegelontwerpen'. Daarmee zegt Nijenhuis geen woord te veel, zoals is te zien aan de hierbij als voorbeeld getoonde tableaus. Ze verbeelden onder meer de vakken die op deze school werden gegeven. Dergelijke tegeltableaus werden destijds in verschillende schoolgebouwen aangebracht. Nijenhuis vermoedt dat de

tableaus van de Julianaschool zijn gemaakt door Plateelbakkerij Delft in Hilversum. Over de tableaus schrijft Wolkers: *In het trappenhuis van de school waren tegels met symbolische afbeeldingen in Jugendstil van de industrie, de landbouw, de visserij en de veeteelt.* De tegels hebben dus ook cultuurhistorische waarde. Maar ook los daarvan is duidelijk dat het mooiste van de school, nu een morsig kantoorgebouw, er binnenin zit. Laten wij er zuinig op zijn.

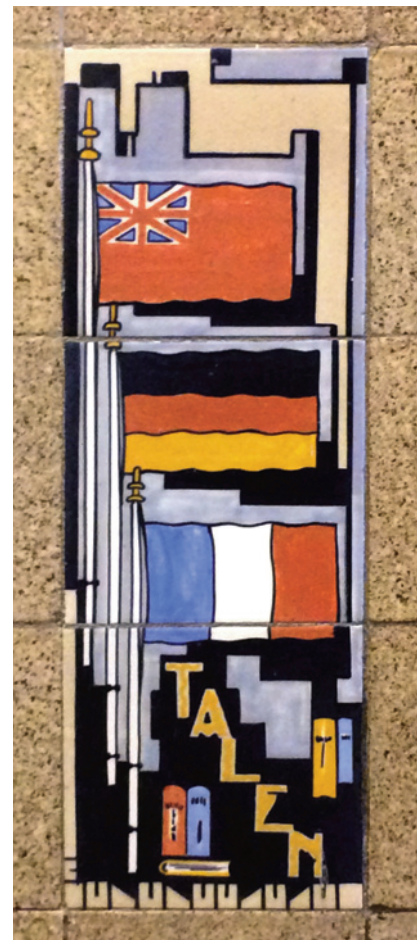
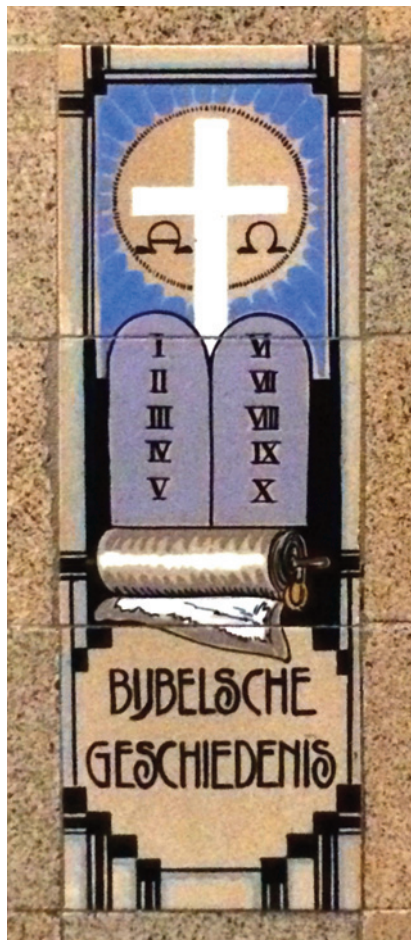
BRONNEN

- Johan Kamermans, *Het Tegelboek*, Zwolle 2011.
- E-mail van Henk Nijenhuis, november 2015.
- Jan Wolkers, *Terug naar Oegstgeest*, 62.

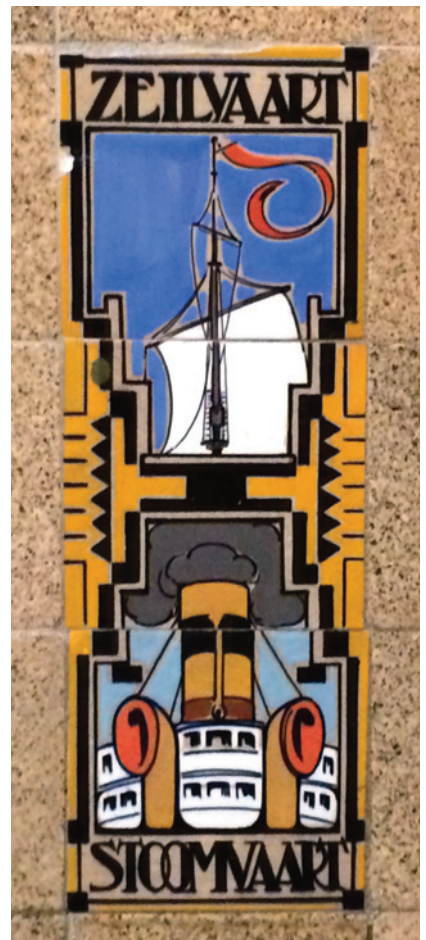
Bij dit artikel en op de voorpagina voorbeelden van de tegeltableaus in het trappenhuis van de voormalige Julianaschool.

Eén van twee gebrandschilderde ramen in de voormalige Julianaschool.

De ‘wijdvermaarde tulp’ (deel 2)

DOOR JAN HENGSTMENGEL

Deel 1 van dit artikel (00, november 2015) belichtte de relatie tussen de tulpenboom in het bos van Oud-Poelgeest en Jan Wolkers, en de vermeende introductie van de boom door Boerhaave. Hierna volgt de ‘ware toedracht’ en bezien we de drie levens van deze boom.

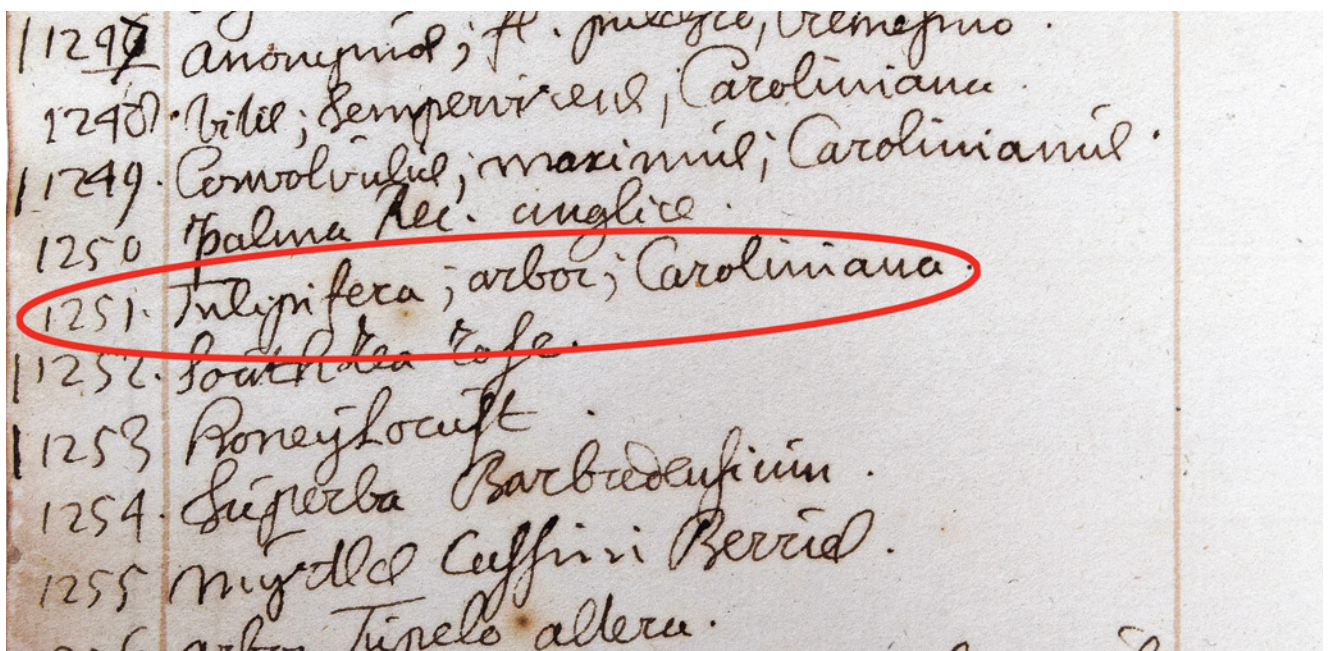
ZADEN UIT CAROLINA

In de *Index seminum satorum* heeft Boerhaave genoteerd dat hij in 1725 onder meer 43 zaden ontving van ‘Beeston ex Amglia Gipporici, ex Carolina’ (afb. in deel 1). ‘Amglia’ is natuurlijk een verschrijving van ‘Anglia’ (Engeland), maar wat is ‘Gipporici’? Ik ontdekte dat dit een verschrijving is van ‘Gippovici’, de tweede naamval van ‘Gippovicum’, dat is de Latijnse benaming van Gip(p)eswic(k) oftewel Ipswich in Suffolk. En ‘Beeston’ staat voor de nauwelijks bekende medicus dr. William Beeston (1661-1732). Deze richtte in 1721 in Ipswich een Hortus Botanicus op die later bekend werd als ‘Hortus Botanicus Gippovicensis’ of ‘Dr. Coyte’s Botanic Garden’, naar zijn oudoomzegger en de latere eigenaar dr. William Beeston Coyte (1741?-1810). Kennelijk bezat William Beeston planten uit de Engelse kolonie Carolina en had hij contact met Boerhaave, iets wat nog niet bekend was.

Onder de door Beeston toegezonden zaden waren ‘Sweet bay Anglice; Tulipifera; conifera’ (Sweet bay in het Engels, Tulpdrager, kegeldrager) (afb. in deel 1) en ‘Tulipifera; arbor; Caroliniana’ (Tulpdrager, een boom, uit Carolina) (zie afb.). Deze werden op 16 juni 1725 uitgezaaid ‘in villa mea’. Met de eerste is *Magnolia virginiana* bedoeld, met de tweede waarschijnlijk *Liriodendron tulipifera*, de Tulpenboom. Boerhaave verstond onder ‘Tulipifera’ of ‘Tulptree’ dus zowel de *Liriodendron tulipifera* (‘Echte’ tulpenboom uit

Noord-Amerika) als *Magnolia*-soorten (Beverboom of ‘Valse’ tulpenboom). Staat er een nadere aanduiding bij, bijv. ‘met driedelig blad van een esdoorn’ of ‘met laurierachtige bladen’, dan is duidelijk dat *Liriodendron* resp. *Magnolia* bedoeld wordt. Staat er geen nadere informatie bij, dan is de identiteit minder evident.

Tussen 1715 en 1724 had Boerhaave al acht andere Tulipifera’s (soms genoteerd met een vraagteken) uit Virginia of Carolina ontvangen en gezaaid, maar die kunnen niet op Oud-Poelgeest gezaaid zijn, omdat Boerhaave dit toen nog niet in bezit had. In het voorjaar van 1725 kreeg hij er echter ook nog vijf of zes, verzameld in Carolina door zijn vriend William Sherard, de Britse consul in Smyrna. Deze zaden werden zowel in de Hortus als op Oud-Poelgeest (op 5 april) uitgezaaid. Daarbij was een laurierbladige (= *Magnolia*), een ‘Umbrella Tree’ (= *Magnolia tripetala*), twee met een grote dan wel kleine kegel met tweezadige ‘peultjes’ (= *Magnolia*) en één met stevig zaad (= *Magnolia*), dus geen van alle een *Liriodendron*. De zesde is omschreven als ‘Conifera; cono longo; s[emine] alato. An Tulipifera species?’, dus als een ‘kegeldrager/conifeer met een lange kegel en gevleugeld zaad. Misschien een soort Tulipifera?’ Dit laatste demonstreert dat Boerhaave, evenals zijn voorganger Paulus Hermann, soms moeite had om de kegel van een ‘kegeldrager’ die geen ‘Tulipifera’ is, d.w.z. een naaldboom, te onderscheiden van de ‘kegel’ van een *Liriodendron* of *Magno-*

Fragment van de *Index seminum satorum*, deel 3, fol. 101v: ‘1251. Tulpdragende boom uit Carolina’ (Universiteitsbibliotheek Leiden).

lia. Omdat Boerhaave bij de zesde soort van Sherard aannam dat het een naaldboom betrof, acht ik de 'Tulpdragende boom uit Carolina' van William Beeston de beste kandidaat waaruit de 'wijdvermaarde tulp' is voortgekomen.

DRIE GENERATIES EN DRIE BORDEN

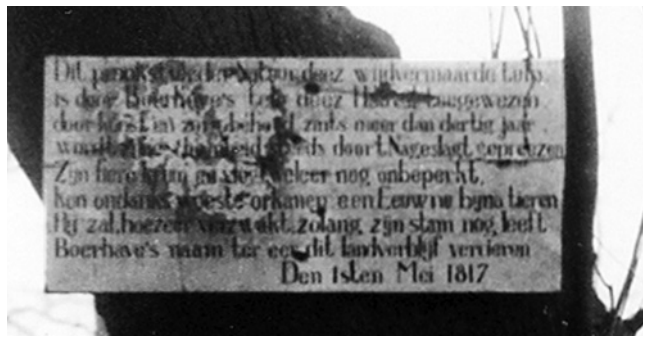
In 1835 is Oud-Poelgeest in het openbaar verkocht en werd Lodewijk Caspar Luzac de nieuwe eigenaar. Van de verkoop werden uitgezonderd 'de oude Tulpenboom en een oude goudenregenboom [gezaaid op 5 april 1725 door Boerhaave], die vanwege de verkopers zullen worden aangevoerd, en voor ultimo December 1835, des verkiezende, ten hunnen kosten geroid en ontruimd'. Zoiets zeg je niet van behoudenswaardige bomen maar kennelijk vertoonden de toen 110-jarige bomen tekenen van verval; dat zou de reden geweest kunnen zijn dat de verkopers er geen geld voor wilden vragen. Luzac's zaakwaarnemers en zwagers Paul du Rieu en Jan van Heukelom schreven echter aan Luzac dat het een eervol cadeau was. Hoe dan ook, ze hebben er gelukkig voor gekozen de tulpenboom op te knappen en opnieuw met zwaar geteerd zeildoek te laten bekleden, ter voorkoming van verdere 'inkankingering en rot-

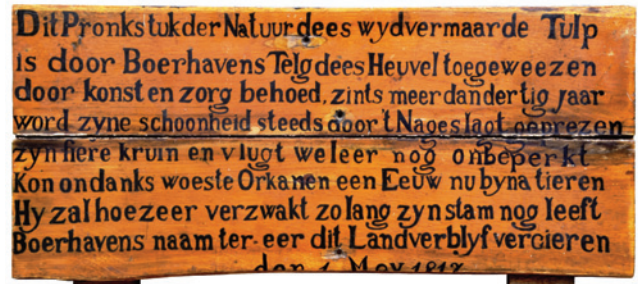
Het originele tekstbord in 1942; foto graaf onbekend (Gemeente-archief Oegstgeest).

In het midden de drie scheve stammen van de tweede generatie in februari 1961; foto graaf onbekend (Gemeente-archief Oegstgeest).

Het tweede tekstbord in februari 1961; foto graaf onbekend. Gemeente-archief Oegstgeest.

Het derde tekstbord (Vereniging Oud Oegstgeest).

ting'. Op de 'Kaart van de plaats genaamd Thuis te Poelgeest', die Luzac in 1837 door landmeter W.J. van Campen liet tekenen, staat de tulpenboom zelfs als enige boom aangeduid, met de naam erbij.

In 1845 schrijft A.J. van der Aa in de *Zuid- en Noordhollandsche Volks-almanak* van 1845 (in 1847 ook in zijn *Aardrijkskundig Woordenboek der Nederlanden*, deel IX) dat de boom 'zeer hol en aan het vervallen is. Hij is met lood gedekt en er is in het jaar 1817 een geschilderd houten bord aan gespijkerd, waarop een gedicht geplaatst is, niet fraai genoeg om hier mede te deelen'.

P.J. Lutgers & W.J. Hofdijk spreken in 1855 in *Gezigten in de omstreken van 's-Gravenhage en Leyden* over 'een ouden, wechmoldenden tulpenboom'.

Hoe de boom er toen uitzag blijkt uit tekeningen uit 1855 resp. 1857 (afb. in deel 1 van dit artikel). Het was een driestammige boom. De stammen en takken waren onderling met kabels verbonden. Op de tekening van Abraham Jacobus Wendel uit 1855 zijn de holtes in de stammen goed te zien, op de gekleurde tekening uit 1857 het bord, al kon tekenaar Leendert Springer de tekst er niet helemaal op kwijt.

Jacobus Craandijk vermeldt in deel 6 van zijn *Wandelingen door Nederland met pen en potlood* (1882): 'De wijd vermaarde tulp', - de tweestammige tulpenboom, naar men zegt door Boerhaave geplant - is ziek en afgeleefd. Het lood, op de gaten en spleten in tronk en takken gespijkerd, heeft zijn ondergang zeker vertraagd, maar het kan toch op den duur het leven niet houden in den verweerden getuige van een schoonen, roemrijken tijd'. Tussen 1857 en 1882 is dus één van de drie oude stammen verloren gegaan.

Een vrijwel onbekende foto uit omstreeks 1900 toont inderdaad een oude, tweestammige boom, behangen met lood en nog voorzien van het oorspronkelijke bord, waarop inmiddels een nieuwe scheut is ontsproten (afb. in deel 1). Maar het verval van de oude stammen ging door en waarschijnlijk stond er in 1938 nog maar één, omdat Veendorp & Baas Becking in dat jaar schrijven: 'Remnants of this tree still remain. It looks now like a strange hollow gutter with a few branches attached to it'. Dat zij de tulpenboom in hun boek over de Leidse Hortus ter sprake brengen is niet zo vreemd, aangezien de Hortus betrokken was bij het onderhoud van de boom. Zo vermeldt het Journaal van de Hortus uit 1932-1937 dat op 23 en 25 juli 1935 tuinknecht H.J. Uljee naar Oud-Poelgeest ging om de 'Boerhaaveboom' op te knappen.

Ook in de oorlog stond er nog één oude stam. Een foto uit 1942 toont nog het oude bord, veel lood en een deel van die stam (zie afb.). Jan Wolkers of één van zijn vrienden is er in 1944 ingeklommen om – gewapend met een schedel, een meetlint en een vliegend hert – de plaats van een

begraven schat te lokaliseren, daartoe geïnspireerd door een verhaal van Edgar Allan Poe. Over het bord schreef Wolkers fantasievol dat de tekst zo uitzinnig krullerig gekalligrafeerd was dat hij slechts de naam Boerhaave wist te ontcijferen. Echter, in 1954, dus 230 jaar na zijn ontkieming, is de laatste stam door een storm aan zijn einde gekomen. Het originele bord is gelukkig bewaard gebleven en hangt nu in de receptie van hotel 'Kasteel Oud-Poelgeest' bij het koetshuis (afb. in deel 1).

Maar een tulpenboom is veerkrachtig. Op de groeizone van de oude wortelstronk waren in 1954 al nieuwe scheuten ontstaan. Dankzij foto's uit 1961 weten we dat er toen drie Boerhaave-boom-telgen waren met een hoogte van minstens 10 meter (zie afb.). De dikste stam hiervan had een

De tulpenbomen in augustus 2006. Vooraan is de solitaire loot te zien, rechts daarachter de twee vergroeide loten.

Restanten van de drie stammen van de tweede generatie, al dan niet voorzien van jonge scheuten, in augustus 2006.

diameter van zeker 40 cm en droeg een nieuw bord met bijna dezelfde tekst als het vorige (zie afb.). De tekst verschilde van de originele tekst door o.a. 'toegewezen' in plaats van 'toegewezen', 'Boerhave's' in plaats van 'Boerhavens', en '1sten Mei' in plaats van '1 Mey'.

Er bestaat echter nóg een bord, te weten een houtkleurig, gevernist exemplaar met zwarte letters (zie afb.). Dit is qua tekst een betere kopie dan het andere bord, alleen staat er 'geprezen' in plaats van 'geprezen'. Dit bord is nu in bezit van de Vereniging Oud Oegstgeest. Afgaande op de schroefgaten is het net als de andere kopie aan een stam bevestigd geweest, mogelijk dezelfde, maar welk hing er eerder? Ik vermoed dat het in goede conditie verkerende houtkleurige bord het derde is, gemaakt ter vervanging van de andere kopie die er in 1961 al niet zo goed meer uitzag. Volgens Peter van Zonneveld (1985) bestond de tulpenboom in 1984 uit vier metershoge loten. Waarschijnlijk zijn deze omstreeks 1990 verloren gegaan en is het (derde) bord toen 'veiliggesteld'.

Blijkens een foto uit 1998 zien we drie jonge, circa 3,5 meter hoge scheuten van de derde generatie op de stronk van één van de stammen van de tweede generatie. Toen ik de locatie in 2006 bezocht trof ik inderdaad deze drie scheuten aan; één ervan was zojuist omgezaagd; die bleek zeventien jaar oud. Ongeveer drie meter verder ontdekte ik

nóg een stronk van de tweede generatie, maar zonder opslag. Ongeveer vier meter van beide oude stronken vond ik nog een derde oude stronk, voorzien van een jonge scheut van ongeveer dezelfde leeftijd als de andere (zie foto's). Bij een bezoek in augustus jl. heb ik van de oude stronken niets meer kunnen terugvinden. Van de twee bij elkaar staande jonge stammen, die inmiddels onderaan zijn samengegroeid, heeft de meest scheve nu een omtrek van 64 cm, de andere van 72 cm (gemeten op de standaardhoogte van 1.30 m). De losstaande stam, de minst scheve van de drie, heeft een omtrek van 73 cm.

Nu staan in het bos van Oud-Poelgeest dus drie telgen van de derde generatie van de tulpenboom, alle daterend uit het eind van de jaren 80. Deze scheuten hebben verankering en licht nodig.

Laten we hopen dat de nakomelingen van de 'wijdvermaarde tulp' nog lang welig zullen tieren, tot eer van Herman Boerhaave en Jan Wolkers!

Tot slot dank ik Carla Teune, Freek Lugt, Margreet Wesseling, Onno Koerten en Carla de Glopper voor hun hulp bij de totstandkoming van dit artikel. Tenzij anders vermeld zijn de foto's gemaakt door de schrijver. Korthedshalve is geen literatuurlijst opgenomen. Voor inlichtingen: j.hengstmengel@zonnet.nl.

INGEZONDEN FOTO

Marja Brouwer stuurde de redactie deze fraaie luchtfoto uit 1954 van Oegstgeest. Bovenaan op deze foto zijn het Oegstgeester Kanaal en het Groene Kerkje goed herkenbaar. Evenals aan de linkerkant de huidige A44 en te midden van de bebouwing het voetbalveld van ASC.
CC-BY Kadaster 2016.

Bakkerij Hugo de Groot 90 jaar jong

DOOR HARRY VISSERS

Brood is van alle tijden, ook in Oegstgeest. Ter gelegenheid van het 90-jarig bestaan van Bakkerij Hugo de Groot en de 85^e verjaardag van haar vader, heeft dochter en huidige mede-eigenaar Annemarie de Groot een alleraardigst magazine samengesteld: helder geschreven, van veel illustraties voorzien en veertig pagina's tellend. Over de geschiedenis van de bakkerij, over haar familie en over de samenstelling van een groot aantal brood- en bakkerijproducten.

Overgrootvader Arie de Groot startte in 1847 in Wateringen de eerste bakkerij, waarmee hij de basis legde voor een lange traditie van zonen en kleinzonen die in zijn voetsporen een bakkerij startten. Zij waaierden uit tot in Oegstgeest, waar kleinzoon Hugo in 1924 zijn eerste bakkerij en winkel opende.

Bakker Harry de Groot op de bakfiets, eind jaren 40.

We krijgen een inkijkje in het leven van verschillende generaties in een bakkersfamilie en maken mee hoezeer het maken van brood en gebak het leven van een bakkersgezin bepaalt, in het bijzonder het wel en wee van deze familie De Groot.

Halverwege de vorige eeuw waren er nog zeker vijf bakkers in Oegstgeest, die met veel bakfietsen dagelijks de dertien wijken in gingen. En ieder had zijn eigen klantenkring: zo had bakkerij De Groot als katholieke bakker vooral katholieken als klant.

De lezer krijgt ook een inzicht in de geschiedenis en de samenstelling van feestdagenlekkernijen. Voor Sinterklaas, Kerst, Driekoningen, 5 mei jaarmarkt en Pasen werd en wordt steeds een groot aantal specifieke eigen producten

gemaakt, die niet uit de fabriek, maar uit de eigen bakkerij komen. Zoals chocoladeletters, pepernoten, taaitaai, speculaas, marsepein, borstplaat, kerstkransen en -stollen, tulband, appelflappen en sneeuwballen. En aan broodvariaties geen gebrek.

Dit magazine was in eerste instantie bedoeld voor de viering van de 85^e verjaardag van Annemarie's vader, bakker Harry de Groot en om de ruim 90-jarige historie van deze bakkersfamilie in kaart te brengen. Het geeft ook een inzicht in een tijd die voorbij lijkt, maar toch nog steeds levend is en laat zien hoe bakkers als ondernemers invulling geven aan een beroep.

Annemarie en haar man Leonard hebben nu twee bakkerijen (apart voor brood en banket) en drie winkels: twee in Oegstgeest en één in Leiden.

Op de vraag of Bakkerij Hugo de Groot zijn 100-jarig bestaan in Oegstgeest zal vieren, antwoordden beide ondernemers volmondig: "dat is ons doel, dat zijn we zeker van plan".

In de winkel aan de De Kempenaerstraat 111 zijn exemplaren van dit magazine beschikbaar, zolang de voorraad strekt.

Bakkers-echtpaar Annemarie de Groot en Leonard Marks, foto 2016.

LEZERSREACTIES

BERT DRIESSEN

In OO van november 2015 laat de heer Freek Lugt in zijn rubriek 'Iets Lugtigs' inderdaad maar heel erg 'weinig eer' over van de heer H. Rübenkamp.

De wijze waarop in dit artikel met zijn eer en naam wordt omgegaan vind ik vernederend en zelfs beledigend. De toen nog echte dorpelingen waren destijds wel degelijk op de hoogte van opgeblazen rel die was ontstaan door een artikel in een of ander streekblaadje. Dat het niets meer was dan een rel, bleek wel nadat de speciale commissie (door de Gemeenteraad aangesteld) na een uitgebreid onderzoek geen reden zag verdere stappen te ondernemen. Immers na alle ophef die daardoor was ontstaan had de heer Rübenkamp zijn verantwoordelijkheid genomen: hij was als wethouder afgetreden en zijn verplichtingen nagekomen. De Oegstgeester dorpelingen hadden geen enkele behoefte deze kwestie nog weer eens op te rakelen, laat staan daarover iets te publiceren.

Meer respect en waardering waren er voor de grote verdiensten van Rübenkamp voor Oegstgeest in het verleden. Uiterst storend en stuitend in het artikel is de misselijke grap met het verhaal dat Rübenkamp bij de Paus zou zijn geweest, hem verzocht zou hebben hem heilig te verklaren en als reactie zou hebben gekregen dat men bij leven nooit heilig verklaard kon worden maar wel *schijnheilig*.

Een serieus en kwalitatief hoogstaand verenigingsblad als *Over Oegstgeest* is zo'n goedkope verzonden grap toch zeker onwaardig.

Om een meer evenwichtig beeld van de heer Rübenkamp te geven zou ik de redactie willen verzoeken, het artikel van Riet van Dort uit 1989 opnieuw te publiceren.

REACTIE FREEK LUGT

Jammer dat de briefschrijver het zich zo aantrekt, maar feiten zijn feiten. Ik heb ze uit de gemeentelijke stukken, de Leidse en landelijke dagbladers en de memoires van de burgemeester. En smaken verschillen. Om duidelijk te maken dat ik de grap niet slechter heb gemaakt, citeer ik hier de memoires compleet: 'Vermeld dient nog dat het volk weer een kostelijke grap had op het geval. Toen R. namelijk uit Rome terug kwam zei men, dat hij de paus om heiligverklaring had gevraagd, maar dat hij tot antwoord had gekregen, dat heiligverklaring alleen na de dood plaats had, maar dat de paus had aangeboden hem bij wijze van voorlopige maatregel schijnheilig te verklaren.'

NAWOORD VAN DE REDACTIE

Naar aanleiding van het verzoek van de heer Driessen in de slotzin van zijn bovenstaande brief verwijst de redactie naar de website van VOO, Collecties → Verenigingsblad archief → Over Oegstgeest, september 1989. Daar kunt u het door de heer Driessen bedoelde artikel van Van Dort over Rübenkamp vinden.

Antwoorden fotovragen pagina 15

1. Na enkele jaren van roomse voetbalstilte werd in 1938 UDO opgericht. Zij begonnen dus op de oude velden van hun voorganger R.K.O.V.V. Zij spelen daar tot 1966. Vanaf 1966 spelen zij op het sportcomplex 'De Voskuyl', samen met VV Oegstgeest.
2. De straat op de foto is het begin van de Warmonderweg, gezien vanaf de Leidschestraatweg. De kerk die ontbreekt is de Pauluskerk. De bouw van deze kerk startte in 1931.
3. De Laan van Oud-Poelgeest. Deze weg is in vergelijking met enkele omliggende wegen van recente

datum. Het voorstel om de Warmonderweg door te trekken wegens het toenemende autoverkeer richting Warmond, stamt uit 1933. De nieuwe weg kwam te lopen tussen de Warmonderweg en de Kwaaklaan. Op 20 maart 1934 besluit de Raad dat de nieuwe straat de naam 'Laan van Oud-Poelgeest' krijgt.

4. Leidschestraatweg. Deze foto is gemaakt in 1960. Links, op de hoek met de Terweeweg, was Garagebedrijf Rooijackers gevestigd (Leidschestraatweg 1). Aan de andere kant van de Terweeweg staan de statige villa's Gerarda, Helena en Maria. Deze panden zijn helaas afgebroken.

De achterpagina van dit tijdschrift wordt gebruikt om een bijzonder moment van het afgelopen halfjaar in beeld te brengen. Dat kan van alles zijn: een door de Vereniging Oud Oegstgeest ontvangen schenking, zoals een foto, een schilderij of een briefwisseling; een opmerkelijke verbouwing van een huis; een 100-jarige Oegstgeestenaar; een verenigingsjubileum. Alles kan *In Beeld* gebracht worden zolang het maar iets met de historie van ons dorp te maken heeft.

Huldtoneel

Ons erelid Bert Driessen schreef in *Over Oegstgeest* van november 2015 een bijdrage over een monument in Heemskerk, met de naam Huldtoneel, daar opgericht door D.Th. Gevers van Endegeest en zijn echtgenote M.J. Deutz van Assendelft. Bij toeval ontdekte Bert Driessen de hierbij afgedrukte kopie van een afbeelding van het Huldtoneel, met een handgeschreven toelichting, waarin de band met Oegstgeest (verwijzing naar Huis Abtspoel) nog eens werd bevestigd.

Handgeschreven tekst:

Van 't Huldtoneel eene vrij nauwkeurige pl. in Hofdijk, Ons voorgeslacht door hem genoemd; de Stoppelberg (m.i. de juiste benaming).

Op 5 november 63 is er door de zorg van den bezitter van den grond Jhr. Gevers van Endegeest een klein gedenkteeken opgericht, waarvan de voet goed nog was van een monument op 't gesloopte Abtspoel bij Leiden.

Heeft u ook iets dat u *In Beeld* wilt brengen? Of heeft u spullen, documenten of andere zaken die iets vertellen over het Oegstgeest van vroeger? Neem dan contact op met de redactie: Prinses Beatrixlaan 43, 2341 TW Oegstgeest, of stuur een e-mail naar redactie@oudoegstgeest.nl